

Vytautas Jokubauskas*

Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Atkurtosios Lietuvos Respublikos kariuomenės pajėgumai: finansavimas, personalas ir ginkluotė

2014 m. prasidėjus krizei Ukrainoje ir Rusijos agresijai prieš kaimyninę šalį, Lietuvoje buvo susirūpinta karinių pajėgumų stiprinimu. Beprecedenčiu galima laikyti politinį sprendimą 2014 m., kai vyksta Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos parlamento rinkimai, įvedamas euras ir imamos taikyti ekonominės sankcijos Rusijai, padidinti asignavimus gynybai 130 mln. Lt, o 2015 m. numatyti dar 356 mln. Lt didėjimą, taigi per dvejus metus krašto apsaugos sistemos (KAS) biudžetas didinamas beveik 50 %. Šiame straipsnyje analizuojamos trys glaudžiai susijusios Lietuvos KAS pajėgumų problemos. Pirmiausiai nagrinėjami KAS finansavimo pokyčiai po Lietuvos politinių partijų permanentinių susitarimų gynybai skirti 2 % BVP. Po to aptariamos karinio personalo komplektavimo, rezervo rengimo problemos ir ateities iššūkiai. Galiausiai įvardijama, kada ir už kiek, kokių ir kiek ginkluotės sistemų Lietuvos kariuomenė gavo iš Vakarų sąjungininkių arba įsigijo, kokie pagrindiniai įsigijimų projektai įvardijami viešojoje erdvėje. Tyrimas turėtų prisidėti ne tik prie akademinų sluoksnių, bet ir politikų ir plačiosios visuomenės kritinio KAS aprūpinimo įvertinimo, suvokimo, su kokiais problemomis kariuomenė susidūrė siekdama įgyvendinti jai iškeltą tikslą – užtikrinti valstybės karinį saugumą. Tai itin aktualu demilitarizuotai ir pacifistiškai Lietuvos visuomenei, kai regione atsiranda vis naujų grėsmių. Straipsnyje siekiama įvardyti finansavimo, personalo planavimo problemas, materialinio aprūpinimo pokyčius per ketvirtį amžiaus nuo Lietuvos Respublikos kariuomenės atkūrimo iki 2014 m. imtinai. Taip pat siekiama paskatinti akademinės bendruomenės diskusiją Lietuvos valstybės karinio saugumo klausimais, pateikiant analizes ir galimus raidos scenarijus.

---

* Dr. Vytautas Jokubauskas – Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto mokslo darbuotojas. Adresas korespondencijai: Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda, tel. (8 46) 39 88 06, el. paštas: pilsotas@yahoo.com.

Įvadas

Per anksti vertinti 2014 m. Rusijos agresijos prieš Ukrainą reikšmę ir ilgalaikius padarinius. Tam reikia laiko, tačiau, atrodo, Lietuvos gynybos politikoje šiais metais įvyko lūžis – rimtai susirūpinta krašto apsaugos sistema, o ginkluoto konflikto grėsmė išaugo¹. Tačiau požiūris į valstybės saugumą skiriasi. Yra manančių, kad kariuomenę Lietuvoje derėtų net beveik panaikinti. Įsitikinimas, kad kitos NATO šalys (ypač JAV) privalo ginti Baltijos šalis, nepaisydamos Lietuvos ir kitų Baltijos šalių menkų pastangų veikti, nes priešingu atveju sumažėtų JAV įtaka pasaulio politikai, smuktų prestižas ir t. t., formuoja dalies visuomenės, taip pat ir politikų požiūrį, kad NATO bet kokiomis aplinkybėmis ir sąlygomis apgins Baltijos ir dar ES skirs lėšų. Štai Zenonas Norkus 2014 m. išleistoje knygoje teigia, kad „iš tikrųjų, NATO šalys turi moralinę pareigą mažiausiai 100 metų nemokamai ginti ir saugoti Lietuvą, taip bent iš dalies kompensuodamos tą žalą, kurią didžiausių Vakarų šalių lyderiai padarė mūsų šaliai, sudarydami su J. Stalinu Jaltos sandėrį“². Be to, anot autoriaus, šiuolaikinė Lietuva galėtų visai atsisakyti reguliariosios kariuomenės (išskyrus misijoms užsienyje skirtus karo profesionalų dalinius) ir krašto gynybą patikėti pokario partizanų pavyzdžiu organizuotoms ir jų taktikos apmokytoms savanorių patriotų rinktinėms³.

2004 m. Lietuva tapo ES ir NATO nare, regis, su viltimi patogiai ir saugiai „važiuoti zuikiu“, gaunant finansinę paramą iš ES ir saugumo garantijas iš NATO sąjungininkių. Lietuvos, šalies kurios veikla turi aiškius išlaikytinės bruožus, padėtis komplikuojasi dar ir todėl, kad iš 28 NATO šalių tik 6 nėra ES narės ir atvirkščiai iš 28 ES šalių taip pat 6 nėra NATO narės, o likusios 22 valstybės, tarp jų ir Lietuva, yra abiejų blokų narės. Todėl nuolatinio prašymo politika negali būti nepastebėta, kad ir kaip būtų bandoma maskuoti savo išskirtinai vartotojišką požiūrį NATO ir ES atžvilgiu. Nuolatinio reikalavimo, kad Lietuvą „kažką turi gauti“, aidas neišvengiamai nuskamba kitose šalyse, kurios „kažką turi duoti“, o ir saugumas, ir ekonominė parama taip pat yra mokesčių (rinkėjų) mokėtojų pinigai, tik ne Lietuvos. Lietuva, šalis susidurianti su rimtomis karinėmis grėsmėmis nacionaliniam saugumui – , gynybai skiria beveik mažiausiai lėšų iš visų NATO šalių, mažiau skliria tik Liuksemburgas (o Islandija *de jure* neturi karinių pajėgų). Europos NATO šalių gynybos išlaidų

¹ Jokubauskas V., „Karas, kurio nebus? Lietuvos karinis saugumas“, *Kultūros barai*, 2014, Nr. 4, p. 65–69; Nr. 5, p. 83–88.

² Norkus Z., *Du nepriklausomybės dvidešimtmečiai. Kapitalizmas, klasės ir demokratija Pirmojoje ir Antrojoje Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Aukso žuvys, 2014, p. 283.

³ *Ten pat*, p. 38.

vidurkis pastaruosius 5 m. apie 1,6–1,7 % BVP, o bendras, (su JAV ir Kanada,) apie 2,9–3,3 % BVP⁴.

2014 m. pirmojo pusmečio politikų pasisakymai ir kai kurie sprendimai leidžia daryti prielaidą, kad NATO sąjungininkių (ypač JAV atstovų) raginimai didinti asignavimus KAS stiprinti nacionaliniams kariniams pajėgumams buvo išgirsti. Net siekiant įsivesti eurą, kai buvo dedamos milžiniškos pastangos nedidinti deficito, jau 2014 m. buvo priimtas politinis sprendimas padidinti KAS biudžetą 130 mln. Lt (nuo 980 mln. Lt iki 1 110 mln. Lt), įvardytas 2015 m. gynybos finansavimo poreikis – 1 380,8 mln. Lt (1,03 % BVP), o Lietuvos Respublikos Seimui svartyti pateiktame Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtame biudžeto projekte numatyta šiek tiek daugiau – 424,611 mln. Eur (1 466,1 mln. Lt) atitinkamai tai gali siekti apie 1,1 % BVP. Paskelbta daug neišsamių planų, kuriuose nėra įvardyta, kokių veiksmų bus imtasi ateityje gynybai stiprinti. Sudarant karinių pajėgumų plėtojimo planus svarbu išanalizuoti esamą padėtį, apsvarstyti galimas ateities perspektyvas. Todėl šiame straipsnyje remiantis viešai prieinama informacija bus analizuojamos KAS finansavimo, personalo ir aprūpinimo ginkluote problemos, galimos perspektyvos.

1. Krašto apsaugos sistemos finansavimas

Finansavimas lemia karinių pajėgumų plėtojimo planavimą, pajėgų struktūrą, ribinį personalo skaičių, ginkluotės sistemų ir kito turto įsigijimą. Atkūrus Lietuvos valstybę ir kariuomenę dėl ekonominio nuosmukio skirti didelės dalis BVP gynybai neįstengta, tačiau galima konstatuoti, kad susirūpinimas finansavimo KAS didinimo būtinybe permanentiškai reiškiamas. 1993–1997 m. KAS buvo skiriama nuo 0,48 iki 0,8 % BVP. Finansavimo didinimas pradėtas 1997 m., kai KAS buvo skirta 325,6 mln. Lt, o ankstesniais 1996 m. – tik 177,8 mln. Lt⁵. Tačiau proveržis įvyko 1998 m. skyrus 1,3 % BVP⁶. Minėtais metais vyriausybė KAS buvo numaciusi skirti 462,165 mln. Lt ir dar leido imti 152,9 mln. Lt paskolą⁷. 1998 m. KAM viceministras Jonas Kronkaitis po susitikimo su JAV karine delegacija džiūgavo, kad kolegos iš už Atlanto palankiai įvertino Lietuvos KAS finansavimo pokyčius, nes, jo teigimu, 1994–1995 m. buvo skiriama tik apie 0,5–0,6 % BVP, o 2000 m. planuota pasiekti 2 % BVP

⁴ *Financial and Economic Data Relating to NATO Defence, 24 February 2014*, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20140224_140224-PR2014-028-Defence-exp.pdf, 10 07 2014.

⁵ LR valstybės kontrolieriaus išvada dėl LR 1997 m. valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos, p. 27.

⁶ Atkurta krašto apsaugos sistemai 20 metų. *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 8 (183), p. 16.

⁷ Vitkūnas M. „Biudžetas turi būti „skaidrus“. *Karys*, 1998, Nr. 2, p. 4–5.

lygi⁸. 1999 m. Seime buvo priimtas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos finansavimo strategijos įstatymas, kuriame numatyta gynybai 2000 m. skirti 1,7–1,75 %, o 2001 m. 1,95–2 % BVP⁹. 2001 m. gegužės 23 d. 12 šalies politinių partijų pasirašė susitarimą, kuriuo patvirtino pritariančios Lietuvos narystei NATO ir garantavo 2 % BVP skyrimą 2002–2004 m. KAS¹⁰. Iš esmės iki 2004 m. BVP dalis KAS didėjo arba buvo stabili – 1,3–1,4 % BVP, išskyrus 1999 m. nuosmukį iki 1,04 % BVP¹¹. Sudarant 1999 m. biudžetą KAM buvo numatyta skirti 573,6 mln. Lt¹², iš pradžių asignavimai per metus buvo sumažinti apie 98 mln. Lt¹³, o galutinė KAM biudžeto suma buvo tik 392 mln. Lt, tačiau 2000 m. skirti jau 503,7 mln. Lt¹⁴.

Remiantis 2004 m. politinių partijų susitarimu 2005–2008 m., buvo nutarta KAS skirti ne mažiau 2 % BVP bei kasmet asignavimus didinti 0,5 % ir iki būtent iki 2014 m. pasiekti 2 %¹⁵. Tačiau 2005 m. prasidėjo naujas KAS finansavimo periodas, kai praėjus metams po įstojimo į NATO Lietuva sumažino ne tik gynybos finansavimą, bet ir KAM biudžetą nuo 859,7 mln. Lt iki 843 mln. Lt. Ir nors vėlesniais metais (iki 2008 m.) KAM skiriamų asignavimų suma didėjo, o 2008 metais pasiekė didžiausią sumą – 1 246,8 mln. Lt, tačiau procentinė BVP dalis nuosekliai mažėjo iki 0,77 % – 2013 m., kai buvo pasiektas mažiausias skaičius, o 2014 m. augimas palyginti su ankstesniais metais buvo tik 0,01 % BVP¹⁶. Valstybės biudžeto dalis skirta KAM irgi turi tendenciją mažėti, 2000 m. skirti 7,7 % biudžeto, 2001 m. – 8,1 %, 2002 m. – 6,3 %, o 2008 m. jau tik 4,7 %, 2009 m. – 4,8 %, 2010 m. – 4 % valstybės biudžeto¹⁷, 2011 m. – 3,8 %, 2012 m. – 4,1 %, 2013 m. – 4,9 %, 2014 m. planuojama – 5,7 % be ES paramos.

Neatsitiktinai praėjus vos porai metų nuo Lietuvos įstojimą į NATO, 2006 m. birželio 8 d. šalių narių gynybos ministrai jau ragino Lietuvą didinti gynybos finansavimą skiriant 2 % BVP ir ne mažiau 20 % asignavimų numatyti karinėms atsargoms ir ginkluotei modernizuoti. 2006 m. Lietuva gynybai skyrė 1,23 % BVP, o 17 % asignavimų buvo numatyta kariuomenei ir ginkluo-

⁸ Voveris V. „Pentagono pavedimu“, *Karys*, 1998, Nr. 3, p. 2.

⁹ „Priimtas Krašto apsaugos finansavimo strategijos įstatymas“, *Karys*, 1999, Nr. 2, p. 9.

¹⁰ *Baltoji knyga: Lietuvos gynybos politika*. Vilnius, 2002, p. 22–23; 67–69.

¹¹ Žr. išnašą 6, p. 16.

¹² 1999 m. valstybės biudžeto įstatymas [1998 12 03], <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=69732&Condition2=,22 06 2014>.

¹³ Meilūnaitė A. „Kaip mažės KAM biudžetas?“, *Karys*, 1999, Nr. 17, p. 13.

¹⁴ Žr. išnašą 6, p. 16.

¹⁵ BNS, *Premjeras ir krašto apsaugos ministras žada kariuomenės finansavimo augimą*, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/premjeras-ir-krasto-apsaugos-ministras-zada-kariuomenes-finansavimo-augima-nuotrauku-albumas.d?id=10153910>, 19 07 2006.

¹⁶ Biudžeto svetainė, http://www.kam.lt/lt/veikla_576/biudzetas_538.html, 27 03 2014.

¹⁷ Žr. išnašą, 6 p. 16.

tei modernizuoti¹⁸. 2006 m. vasario 15 d. Valstybės gynimo taryba nutarimu „Dėl asignavimų skyrimo krašto apsaugos sistemai“, nutarė siūlyti Vyriausybei kasmet didinti KAS asignavimus ir ilgainiui pasiekti 2 % BVP. KAM siekė, kad finansavimas kasmet didėtų ne mažiau kaip po 0,05 % BVP, kad būtų galima minimaliai vykdyti Lietuvos prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus ir spręsti nacionalinius uždavinius¹⁹.

2008 m. krašto apsaugos ministras Juozas Olekas dėstė, kad kitais metais (2009 m.) KAM finansavimą būtina didinti 0,05 % BVP ir artėti prie 2 %, nes politikas pripažino, kad būtent dėl finansavimo Lietuva sulaukia priekaištų iš NATO²⁰. Tačiau sunkmečiu kovinio rengimo finansavimas buvo sumažintas 60 % ir atkurti reikiamą jo lygį reikalingas didesnis finansavimas. Štai 2011 m. KAM poreikis buvo 980 mln. Lt (1 % BVP): personalui išlaikyti – 531 mln. Lt, eksploatacijai – 329 mln. Lt, ginkluotei ir karinei įrangai – 25 mln. Lt, investicijoms ir įsipareigojimams – 96 mln. Lt, tačiau biudžete buvo numatyta tik 849,4 mln. Lt²¹.

2012 m. gegužės 7 d. pagrindinės politinės partijos Seime dar kartą pasirašė susitarimą dėl gynybos politikos 2012–2016 m. ir numatė didinti finansavimą gynybai iki 2 % BVP²². 2013 m., palyginti su ankstesniais metais, KAM finansavimas padidėjo 53,8 mln. Lt, nors minimalus poreikis buvo 200 mln. Lt²³. Tų pačių metų sausio 16 d. KAM vykusiame susitikime su Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto nariais pažymėta, kad 2004 m. ir 2012 m. politinės partijos susitarė didinti asignavimus gynybai iki 2 %, supažindinta su KAS finansavimu. Nurodyta, kad 2014 m. KAM poreikis buvo 1 178,2 mln. Lt, o 1915 m. – 1 296,1 mln. Lt, taip būtų atkurtas 2008 m. buvęs finansavimas²⁴. Tačiau nė vienas iš minėtų susitarimų nebuvo įgyvendintas (1 diagrama).

Žinoma asignavimų KAM sumažinimą galima pateisinti ekonominiu sunkmečiu, tačiau palyginus 2008 m. ir 2013 m. Lietuvos valstybės biudžeto asignavimus ministerijoms aiškėja, kad visų jų finansavimas, išskyrus KAM,

¹⁸ „Iš Aljanso – griežtas signalas gynybos išlaidas mažinančiai Lietuvai“, *Krašto apsauga*, Nr. 10 (101), p. 1.

¹⁹ Žigaras F. „Kariuomenė šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje: tikslai, uždaviniai ir raidos perspektyvos“ žr.: ats. red. Petrauskaitė A., *Šiuolaikinės visuomenės vertybinės orientacijos ir Lietuvos kariuomenė*, Vilnius, 2008, p. 54.

²⁰ „Krašto apsaugos ministras prašys daugiau lėšų gynybai“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 16 (145), p. 10.

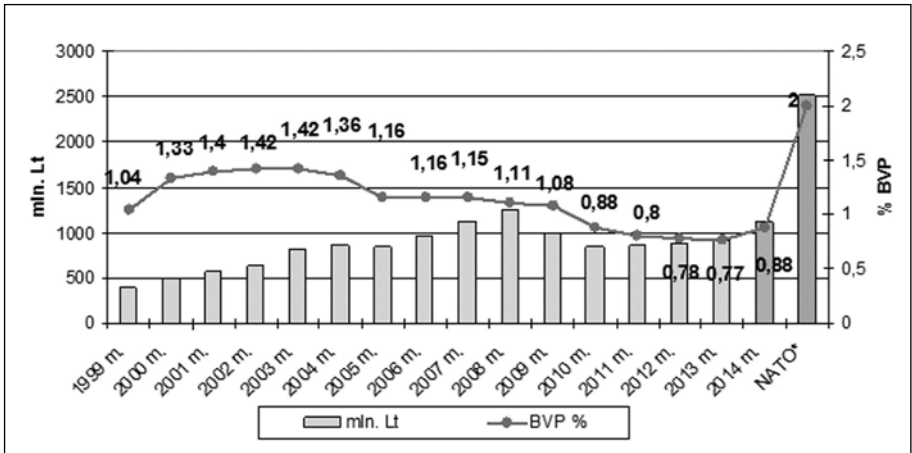
²¹ „Krašto apsaugos ministerija norėtų, kad gynybos biudžetas 2011 metais siektų 1 proc. šalies BVP“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 16, p. 1.

²² „Pagrindinių partijų vadovai pasirašė po susitarimu dėl gynybos politikos 2012–2016 metais“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 8 (231), p. 17.

²³ „Laikinoji krašto apsaugos ministrė Rasa Juknevičienė apžvelgė pagrindinius ketverių metų kadencijos darbus“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 20 (243), p. 21.

²⁴ „Krašto apsaugos ministerijoje vyko Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto išvažiuojamasis posėdis“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 1 (246), p. 15.

Finansų ir Ūkio ministerijų, padidėjo. Nors ir sumažėję Finansų ministerijos (FM) milijardiniai asignavimai yra susiję su valstybės skolos tvarkymu, o Ūkio ministerijos (ŪM) dalis funkcijų buvo perduota Energetikos ministerijai, kuriai skiriama daugiau nei pusė milijardo litų²⁵, taigi dėmesio atstatant asignavimus nesulaukė tik KAM, nepaisant politikų susitarimų didinti gynybos finansavimą iki 2 % BVP. 2009–2010 m. asignavimų mažinimas KAS buvo drastiškas 17,2 % ir 16,5 %. Ir net 2010 m. pradėjus augti Lietuvos BVP išlaidos gynybai vis tiek mažėjo²⁶.

1 pav. Lietuvos išlaidos KAS mln. Lt ir BVP dalis % (1999–2014 m.)

* NATO šalių asignavimų gynybai standartas – 2 % BVP, Lietuvos atveju 2014 m. tai sudarytų apie 2,514 mlrd. Lt.

Šaltiniai: *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 8 (183), p. 16; *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 22 (197), p. 13; Biudžeto svetainė, (išnaša 16).

2014 m. kovą Lietuvos politinės partijos eilinį kartą susitarė iki 2020 m. finansavimą KAS padidinti iki 2 %, žinant, kad 2013 m. Lietuvos BVP buvo 119,469 mlrd. Lt ir optimistiškai tikintis, kad iki 2020 m. išliks bent 2 % BVP augimas, galima spėti, kad per šešerius metus BVP išaugs iki maždaug 148 mlrd. Lt (arba 42,867 mlrd. Eur (1 lentelė)). Įgyvendinant susitarimą kiekvienais metais KAS finansavimą reikia didinti bent po 0,2 % BVP, t. y. po maždaug 300 mln. Lt ir 2020 m. jis siektų apie 2,959 mlrd. Lt (0,857 mlrd. Eur).

²⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.61, 25 03 2014.

²⁶ KAM 2012 m. veiklos ataskaita LR Seimo NSGK. 2013, p. 26.

2015–2020 m. KAM finansavimas, palyginti su 2014 m. lygiu, padidėtų beveik dvigubai (6,16 mlrd. Lt) ir būtų išleista apie 12,82 mlrd. Lt, arba vidutiniškai 1,5 % galimo 2015–2020 m. BVP. Palyginti per dešimt (2004–2013 m.) Lietuvos narystės NATO metų BVP buvo 957,581 mlrd. Lt²⁷, o išlaidos gynybai buvo 9,5538 mlrd. Lt²⁸, vidutiniškai tik apie 1 % BVP. Tikslinga sudaryti ilgalaikį 10 metų (arba dviejų prezidentinių kadencijų 2015–2024 m. imtinai) KAS plėtojimo planą, ypač įvertinant, kad Rusija turi tikslą 2016–2025 m. sukurti pajėgas, galinčias vykdyti operacijas pagal naujus kovos su bet kuriuo priešininku (įskaitant NATO, JAV) planavimo principus²⁹. Laikantis minėto 2014 m. susitarimo³⁰ ir gynybą planuojant ilgesniam periodui, KAS išlaidos 2015–2024 m. galėtų sudaryti 7,317 mlrd. Eur (25,263 mlrd. Lt), o skiriant 25 % minėtos sumos įsigijimams būtų galima sudaryti stabilų, ilgalaikį 1,829 mlrd. Eur (6,315 mlrd. Lt) gynybos materialinių pajėgumų stiprinimo planą, o kitą asignavimų dalį, apie 5,488 mlrd. Eur (18,948 mlrd. Lt), skiriant personalui ir pajėgumams išlaikyti, reikiamai infrastruktūrai plėtoti. Taigi per ateinančius 10 metų gynybai galėtų būti skirta apie 2,6 karto daugiau nei per pirmą narystės NATO dešimtmetį ir netgi gerokai daugiau nei skirta per pirmuosius 24 metus nuo Lietuvos Respublikos atkūrimo (preliminariai 1994–2014 m. apie 14,77 mlrd. Lt einamųjų metų kainomis³¹). Finansavimo padidinimas aptartu mastu leistų sukurti visiškai kokybiškai ir kiekybiškai kitokias Lietuvos ginkluotąsias pajėgas.

1 lentelė. Galimas Lietuvos KAS finansavimas 2014–2024 m.

Metai	Tikėtinas* Lietuvos BVP mlrd. eurų	KAM % nuo BVP	KAM mlrd. eurų	KAM mlrd. Lt
2014 m.**	36,407	0,88	0,359	1,1105
2015 m.***	38,826	1,03	0,400	1,3808
2016 m.	39,602	1,2	0,475	1,640
2017 m.	40,395	1,4	0,566	1,954
2018 m.	41,202	1,6	0,659	2,275

²⁷ Lietuvos statistikos departamentas, BVP, <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp>, 12 04 2014.

²⁸ Biudžeto svetainė, (16 išnaša).

²⁹ Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas. Vilnius, 2014, p. 3, 7–8.

³⁰ LR Seime atstovaujamaų politinių partijų susitarimas *Dėl 2014–2020 m. LR užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių gairių*, 2014 m. kovo 29 d. Vilnius. <http://www3.lrs.lt/docs2/RIGVVKWU.PDF>, 15 05 2014.

³¹ 1991–1993 m. buvo skirti keli milijardai infliacinių rublių ir talonų, pvz., 1991 m. – apie 94,42 mln. rublių, 1992 m. – apie 1,28 mlrd. rublių, o 1993 m. daugiau nei 6 mlrd. talonų: LR FM, Patvirtintas biudžetas, http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.61, 28 03 2014.

2019 m.	42,026	1,8	0,756	2,610
2020 m.	42,867	2	0,857	2,959
2021 m.	43,724	2	0,874	3,018
2022 m.	44,599	2	0,892	3,080
2023 m.	45,491	2	0,910	3,142
2024 m.	46,401	2	0,928	3,204

* Paskaičiuota nuo 2015 m. KAM paskelbto poreikio ir nurodant, kad tai sudarytų 1,03 % BVP darant prielaidą, kad Lietuvos BVP kiekvienais metais augs 2 %.

** 2014 m. KAM biudžetas 980,5 mln. Lt (pagal LR FM prognozes tai 0,78 BVP), papildomai numatoma skirti 130 mln. Lt, atitinkamai BVP didėtų iki 0,88 %.

*** KAM paskelbtas poreikis 1 380,8 mln. Lt, nors LR Seimui pateiktame biudžeto projekte numatyti asignavimai 424,611 mln. Eur.

Vidurio ir Rytų Europos ekonomikos ir politikos ekspertas Edwardas Lucasas teigia, kad „tikslas šalies gynybai skirti 2 % BVP yra pagrįstas ne siekiu pajėgti apsiginti savarankiškai. Tam neužtektų nei 100 % BVP. Šių išlaidų tikslas – parodyti sąjungininkėms, kad Lietuva savo saugumą vertina rimtai – tiek prisidėdama prie tarptautinių misijų užsienyje, tiek būdama rimta ir apginama sąjungininke. <...> Kartą vienas JAV pareigūnas man [E. Lucasui – V. J.] pasakė: „Mūsų prašoma dėl šių žmonių rizikuoti trečiuoju pasauliniu karu. Verčiau jie pasistengtų parodyti, kad yra verti būti ginami“. Galbūt tai skamba radikaliai, bet tai tiesa. <...> Būtų sunku suprasti, kodėl NATO narės, dėl saugumo neišleidžiančios net to minimumo, kurį pažadėjo Aljansui, turėtų neribotai piktnaudžiauti kitų šalių pasiryžimu jas ginti kare“³². Iš esmės NATO karinė galia paremta būtent JAV pajėgumais ir investicijomis, šios šalies gynybos išlaidos prilygsta kelių kitų didžiųjų pasaulio valstybių bendroms išlaidoms gynybai. JAV kasmet gynybai išleidžia Lietuvos mažais neišsivaizduojamas sumas – daugiau nei 600 mlrd. JAV dolerių (tai maždaug 50–60 metų visas 2014 m. dydžio Lietuvos valstybės biudžetas), o ilgalaikėje penkerių metų (2015–2019 m. imtinai) perspektyvoje JAV planuoja gynybai skirti apie 2,9 % BVP (arba apie 2 925 mlrd. JAV dolerių)³³. Susitarimą gynybai skirti 2 % BVP galima pagrįsti įvairiai: viena vertus, tai įgalina stebėti, ar dalis NATO sąjungininkių, mažindamos investicijas į gynybą, nepiktnaudžiauja kitų šalių kuriamu saugumu, kita vertus, nustatyto lygio asignavimai leidžia palaikyti deramo lygio karinius pajėgumus. Taigi 2 % BVP gynybai užtikrina NATO šalių solidarumą ir karinės galios palaikymą, o tai Lietuvai itin aktualu.

Minėti faktai atskleidžia, kad: 1) didžiausia BVP dalis gynybai buvo

³² „Prasmingas žodis nuoboduliui“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 8 (183), p. 7.

³³ Office of Management and Budget: Budget of the United States Government, Fiscal Year 2015. <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/Overview>, 26 03 2014.

2002–2003 m. – apie 1,42 % BVP, o didžiausia skiriama suma 2007–2008 m., kai buvo perkoptas milijardas litų; 2) per daugiau nei du dešimtmečius pastebimi bent trys KAS finansavimo periodai: iki 1997 m.; 1998–2003 m. ir po 2004 m. Tik antruoju periodu BVP dalį gynybai rimtai buvo stengiamasi didinti siekiant NATO standarto – 2 % BVP; 3) BVP dalies gynybai mažinimas iš karto po to, kai Lietuva tapo NATO nare, regis, byloja tik apie proginį politinį „susirūpinimą“ gynyba siekiant, kad Lietuva taptų Aljanso nare. Be to, 2009–2010 m. KAM biudžeto mažinimas buvo drastiškas ir neproporcingas bendram valstybės biudžeto išlaidų mažėjimui. Taigi finansinės valstybės problemos KAS palietė daug didesniu mastu nei apskritai valstybę. Ir rizikuojant, kad sąjungininkės nustos pasitikėti Lietuva, finansavimą atkurti iš esmės neskubėta.

2. Krašto apsaugos sistemos personalas ir rezervistai

Valstybė – žmonių bendrija, o jos gynyba yra tų pačių žmonių reikalas. 2010 m. Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. Arvydas Pocius pabrėžė, kad „kariuomenė be visuomenės neapgins šalies, taigi reikia galvoti apie piliečių rengimą gynybai, t. y. mobilizacinio rezervo rengimą“³⁴. 2011 m. Valstybės gynimo taryba pritarė ginkluotos gynybos koncepcijai, kuria remiantis „karinio konflikto atveju Lietuva rengiasi ginti savo kraštą pasitelkdama organizuotą, greitai mobilizuojamą rezervą“³⁵. Taigi karinis rezervistų rengimas itin aktualus klausimas nacionaliniam saugumui užtikrinti. Iki 2008 m. Lietuvos kariuomenė buvo komplektuojama taikant mišrią sistemą, t. y. joje tarnavo profesinės karo tarnybos (PKT) ir privalomosios pradinės karo tarnybos (PPKT) kariai (2 lentelė).

Beveik du dešimtmečius vyko nuolatinis karinis rezervistų rengimas. 1998 m. kariuomenėje tarnavo 8,5 tūkst. PKT karių ir civilių valstybės tarnautojų ir 3,5 tūkst. šauktinių, todėl 1998 m. šauktinių skaičius buvo padidintas 1 400, ateityje jį planuota dar labiau didinti ir nebešaukti jaunuolių atlikti karo tarnybos Vidaus reikalų ministerijos (VRM) pulkuose³⁶. 1999 m. jau buvo apie 30 tūkst. atsargos karių, tarnavusių Lietuvos kariuomenėje, be to, buvo apie 200 tūkst. vyrų, kurie tarnavo sovietinėje kariuomenėje. Atsargos kariai skirstyti į 3 amžiaus grupes. Pirmosioms dviem priskiriami asmenys, karinę parengtį įgiję 19–35 m. ir 36–45 m. Šioms dviem grupėms priskiriami asmenys

³⁴ Sutkus D., „Šalies saugumo stiprinimo metai“, *Kardas*, 2010, Nr. 6 (447), p. 3–4.

³⁵ „Krašto apsaugos ministrė Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui pristatė parengtojo kariuomenės rezervo struktūrą“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 4 (227), p. 1.

³⁶ „Pertvarka Lietuvos kariuomenėje“, *Karys*, 1998, Nr. 7, p. 5.

pavojaus atveju turėjo sudaryti kariuomenės pagrindą³⁷. Daugiausiai šauktinių buvo pašaukta 1992 m. – 6 813, iš jų 3 983 tarnavo KAM sistemos daliniuose, o 2 830 – VRM pulkuose³⁸. 2001–2005 m. buvo patikrinta 66 914 jaunuolių sveikata, iš jų 24 460 pašaukti atlikti privalomąją karo tarnybą³⁹, taigi vos kiek daugiau nei trečdalis.

1998–2003 m. apie 12 tūkst. šauktinių (18 šaukimų) mokymus išėjo Mokomajame pulke⁴⁰. 2006 m. spalio 24 d. privalomąją karo tarnybą pradėjo 80 000-asis šauktinis⁴¹. Per ketverius metus po įstojimo į NATO (2005–2008 m.) privalomąją karo tarnybą atliko 10 245 asmenys⁴². 2010 m. Lietuvoje buvo daugiau nei 77,5 tūkst. atkurtoje Lietuvos kariuomenėje tarnavusių karių⁴³, o po dvejų metų (2012 m.) teigta, kad rezerve buvo apie 65 tūkst. žmonių iki 55 m. amžiaus, tarnavusių Lietuvos kariuomenėje⁴⁴. Taigi natūralu, kad panaikinus privalomąją karo tarnybą paruoštų rezervistų skaičius Lietuvoje mažėja.

2 lentelė. Privalomosios karo tarnybos šauktinių skaičius Lietuvoje (1991–2007 m.)

Metai	Priimta tarnauti	Metai	Priimta tarnauti
1991 m.	1 813	2000 m.	5 810
1992 m.	6 813	2001 m.	6 161
1993 m.	5 938	2002 m.	6 383
1994 m.	5 811	2003 m.	4 401
1995 m.	5 766	2004 m.	3 665
1996 m.	5 550	2005 m.	3 434
1997 m.	5 362	2006 m.	2 389
1998 m.	6 038	2007 m.	2 478
1999 m.	5 784	Iš viso:	84 214

Šaltinis: *Kardas*, 2007, Nr. 4. (427), p. 11.

Perėjimas tik prie PKT buvo grindžiama įvairiais argumentais: profesionalumo, motyvacijos, efektyvumo, naujų technologijų taikymo karyboje ir t. t., nors J. Olekas teigė, kad 1 šauktinis per metus kainavo apie 11 tūkst. Lt,

³⁷ Starinskas K., „Kariuomenės vizija“, *Karys*, 1999, Nr. 13, p. 3.

³⁸ Batikas L., „Dešimt faktų apie sausumos pajėgas“, *Karys*, 2011, nr. 8–9 (1989–1990), p. 22.

³⁹ „Krašto apsaugos ir Sveikatos apsaugos ministerijų institucijų bendradarbiavimas įgyvendinant Lietuvos sveikatos programą bei įsipareigojimus NATO“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 20 (111), p. 19.

⁴⁰ „Nuveikti darbai ir lūkesčiai“, *Karys*, 2003, Nr. 12, p. 31.

⁴¹ „Į tarnybą pakviestas 80 000-asis šauktinis“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 17 (108), p. 26.

⁴² KAS personalo skaičiaus pokytis, http://www.kam.lt/lt/personalo_politika_512/skaiciai_ir_faktai_537.html, 14 02 2014.

⁴³ Radvilas G., „Generolas Jonas Kronkaitis: Lietuva pajėgi apsiginti“, *Kardas*, 2010, Nr. 6 (447), p. 7.

⁴⁴ Žr. 35 išnašą, p. 1.

o profesionalus karys – 35 tūkst. Lt⁴⁵. Tačiau sustabdžius privalomosios karo tarnybos vykdymą Lietuvos kariuomenėje pradėjo trūkti eilinių karių, 2010 m. planuota sudaryti tik apie pusketvirto šimto sutarčių su eilinais kariais ir tai buvo įmanoma padaryti tik sumažinus karių atlyginimus antraisiais tarnybos metais nuo 1 575 Lt iki 1 530 Lt (pirmaisiais metais – 855 Lt). Kariai taip pat gauna maistpinigius ir butpinigius⁴⁶. Ieškant alternatyvų buvo pradėtas atsargos karių rengimas kitokia, savanoriška forma ir trumpiau. 2009 m. lapkričio 16 d. Mokomajame pulke (Rukloje) pradėti 13 savaičių būtinieji kariniai mokymai (BKM)⁴⁷. 2010 m. buvo apmokyta apie 300 karo prievolinkų, 2011 m. – 521, o 2012 m. suplanuota apie 700 žmonių, tuomet krašto apsaugos ministrė Rasa Juknevičienė teigė, kad „žinoma, kariuomenei reikėtų daugiau, kad galėtume rimtai parengti rezervą, tačiau tai geriau nei nieko nedaryti“⁴⁸. Per ketverius metus (2010–2013 m. imtinai) remiantis KAM pateiktais duomenimis buvo parengti 2 083 asmenys, kurie išėjo 13 savaičių BKM (nuo 2011 m. – tai 12 savaičių baziniai kariniai mokymai (BKM)⁴⁹). 2014 m. planuojama į BKM priimti apie 720 asmenų⁵⁰. Nors Norvegijoje ir Suomijoje gyvena šiek tiek daugiau nei po 5 mln. gyv., bet 2009 m. Norvegija 220 tūkst. rezervo karių, o Suomija – 350 tūkst.⁵¹ (rezerve buvo apie 4,4–6,7 % gyventojų). Tokiu atveju Lietuva turėtų turėti apie 130–200 tūkst. atsargos karių, tačiau šiuo metu yra dvigubai mažesnis karių skaičius ir toliau vis mažėja.

Svarbu, kad gana didelis Lietuvos karių skaičius buvo išsiųstas studijuoti į užsienį, arba dalyvavo tarptautinėse operacijose. Iki 1997 m. pradžios 303 KAS darbuotojai jau mokėsi NATO šalyse⁵². 1994–2007 m. daugiau kaip 3 000 Lietuvos karių dalyvavo 13 tarptautinių misijų ir operacijų, per tuos 13 metų daugiausiai karių (daugiau nei 1 700) buvo pasiųsta į misijas Balkanuose⁵³. Per dešimt Lietuvos narystės NATO metų apie 200 karių tarnavo ir įgijo patirties įvairiose Aljanso vadavietėse⁵⁴. 2003–2010 m. apie 800 KASP savanorių daly-

⁴⁵ „Lietuvos gyventojai remia profesionaliosios kariuomenės modelį“, *Krašto apsauga*, 2007, Nr. 1 (113), p. 16.

⁴⁶ Bičkauskienė D., „Ministrė applanė būtinųjų karinių mokymų karius“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 3 (178), p. 1.

⁴⁷ „Pradėti organizuoti būtinieji kariniai mokymai“, *Krašto apsauga*, 2009, Nr. 22 (173), p. 1.

⁴⁸ Naujokaitytė U., „Krašto apsaugos ministrės Rasos Juknevičienės metinis pranešimas“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 3 (226), p. 27.

⁴⁹ Naujokaitytė U., „Naujas Karo prievolės įstatymas leis efektyviau rengti rezervą“, *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 14 (213), p. 17.

⁵⁰ Šiomet Baziniuose kario savanorio įgūdžių kursuose dalyvaus virš 700 karių, <http://batalionas.lt/siomet-baziniuose-kario-savanorio-igudziu-kursuose-dalyvaus-virs-700-kariu/>, 25 01 2014.

⁵¹ „Kronkaitis J., „Mišri“ kariuomenė – diskusijos apie Lietuvos ginkluotojų pajėgų ateitį“, *Krašto apsauga*, 2009, Nr. 16 (167), p. 16.

⁵² Budrys K., „Gen. Klausas Naumanas: „sąveika su NATO svarbiau už ginkluotę“, *Karys*, 1997, Nr. 9, p. 8.

⁵³ Žigaras, (19 išnaša) p. 43.

⁵⁴ Olekas J., „Lietuva ir NATO – kartu saugiau“, *Krašto apsauga*, 2014, Nr. 5 (272), p. 25.

vavo tarptautinėse operacijose Kosove, Irake ir Afganistane⁵⁵. Būtent Afganistane buvo įgyta neįkainojama patirtis. 2005–2013 m. buvo išsiųsta 17 pamainų po maždaug 150 karių, taigi kovinės patirties įgijo daugiau nei 2 500 karių, tarp jų du būsimi generolai – gen. mjr. Almantas Leika ir brg. gen. Gintautas Zenkevičius⁵⁶. Iš viso iki 2014 m. beveik 5 000 Lietuvos karių dalyvavo NATO operacijose ir petys į petį vykdė bendrus veiksmus kartu su sąjungininkių kariais⁵⁷. Prie taikos palaikymo misijų Lietuva prisidėjo ne tik siųsdama karius, bet ir tam tikromis investicijomis į personalą, logistiką, išlaikymą, aprūpinimą. Per dešimtmetį (2000–2010 m.) Lietuva prisidedama prie stabilumo pasaulyje savo karinėms misijoms finansuoti išleido 404,16 mln. Lt⁵⁸, o 2000–2013 m. tarptautinėms operacijoms finansuoti KAM išleido 554,6 mln. Lt, įvairiose NATO, JT ir ES operacijose dalyvavo 4 817 Lietuvos karių⁵⁹. Svarbi buvo Lietuvos misija Afganistane, kuriai finansuoti vien 2005–2008 m. buvo išleista apie 220 mln. Lt, šia misija sąjungininkėms turėjo būti įrodyta, kad Lietuva patikima ir atsakinga sąjungininkė⁶⁰. Tai, žinoma, nelieka NATO sąjungininkių nepastebėta ir neįvertinta.

3. Taikos ir karo meto pajėgos

1998 m. buvo patvirtintas standartinis Mechanizuotojo pėstininkų bataliono (MPB) etatų skaičius – 712 žmonių⁶¹. Pagal 2005 m. patvirtintus etatus Mechanizuotajame pėstininkų batalione turėjo tarnauti 650 karių, tais pačiais metais etatų skaičius batalione buvo koreguojamas, mažinant iki 619–627 karių⁶². Nors 1995 m. Generalinio štabo viršininkas plk. Valdas Tutkus pažymėjo, kad „yra batalionų, kuriuose tarnauja 260–460 žmonių, kurių beveik pusė aprūpinimo tarnyboje. Geriau turėti tris ar keturis apginkluotus, aprūpintus ir pasirengusius vykdyti užduotis batalionus, negu keliolika pusbatalionių“⁶³.

⁵⁵ „Krašto apsaugos savanorių pajėgos minėjo 19-ąsias įkūrimo metines“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 2 (177), p. 7.

⁵⁶ „Krašto apsaugos ministras dėkojo Lietuvos žmonėms už palaikymą atliekant misiją Goro provincijoje“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 14 (259), p. 19.

⁵⁷ Olekas, (54 išnaša) p. 25.

⁵⁸ „Lietuvos kariai tarptautinėse operacijose prisideda prie stabilumo ir taikos procesų įgyvendinimo įvairiuose pasaulio regionuose“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 16 (191), p. 11.

⁵⁹ Tarptautinės operacijos, http://kariuomene.kam.lt/lt/tarptautines_operacijos_786.html, 02 04 2014.

⁶⁰ Račius E., „Lietuva NATO misijoje Afganistane: tarp idealizmo ir pragmatizmo“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2009–2010*, Vilnius, 2010, t. VIII, p. 173–192.

⁶¹ „Pertvarka Lietuvos kariuomenėje“, (36 išnaša) p. 5.

⁶² Rakutis V., Vaičėnionis J., *Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono istorija*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2012, p. 142–143.

⁶³ Voveris V., „Mažinti kariuomenės mes neįgalioji“, *Karys*, 1995, Nr. 7, p. 9.

Po 15 metų, 2009 m. vasaros pabaigoje gen. mjr. Jonas Kronkaitis kritiškai įvertino reformą, kuria pereinama prie profesionaliosios kariuomenės, teigdamas, kad „kai kurie batalionai praktiškai yra likę be kareivių“⁶⁴. 2012 m. gen. ltn. Arvydas Pocius vertindamas saugumo padėtį regione ir KAS finansavimą teigė: „politinių sprendimų negaliu kritikuoti, turiu kaip kariuomenės vadas duoti tokias užduotis kariams susidėlioti prioritetus taip, kad išgyventume išsaugotume kariuomenę. Svarbiausia išsaugoti tuos vadovaujančius karininkus, į kuriuos yra investuota labai daug. <...> O eilinių karių skaičių bus galima padidinti vėliau, pagerėjus situacijai. Tikiuosi, kad ateinantys metai bus geresni ir finansavimas bus geresnis“⁶⁵. 2014 m. sausio 2 d. KAM atnaujintame tinklapyje rašoma, kad Karaliaus Mindaugo husarų batalione tarnauja 285 PKT kariai⁶⁶, o tai faktiškai dvi kuopos. Taigi minėtasis faktas atskleidžia dviejų buvusių ir esamo Lietuvos kariuomenės vadų įvardijamą problemą, kad esamuose batalionuose ne visada yra pakankamas karių skaičius, nors duomenų stoka neleidžia atlikti gilesnės problemos analizės iš šono. Gen. mjr. J. Kronkaitis palyginęs 2000 m. ir 2009 m. kariuomenę pastebėjo, kad padaugėjo štabų ir juose tarnaujančių karių, atsirado neigiama disproporcija tarp karininkų ir puskarininkių su kareiviais, kariuomenė sumažėjo. 2000 m. joje buvo 11 tūkst. savanorių ir 11 tūkst. reguliariosios kariuomenės karių, o 2009 m. vasaros pabaigoje tik 4 tūkst. savanorių ir 8 tūkst. reguliariosios kariuomenės karių⁶⁷. Taigi sumažėjo apie 45 % (3 lentelė), nors nustatant ribinius skaičius deklaruojami didesni karių skaičiai.

Pavyzdžiui, NATO sąjungininkė Norvegija 2009 m. turėjo apie 22 tūkst. karių reguliariąsias pajėgas, o neutrali Suomija atitinkamai 30 tūkst.⁶⁸, taigi reguliariojoje kariuomenėje tarnavo apie 0,45–0,6 % gyventojų. Analogiškai Lietuvos karių skaičius turėtų būtų 13,5–18 tūkst., tačiau Lietuvos rodiklis panašus tik pridėjus KASP savanorius. KAM 2014 m. duomenimis, atnaujintais vasario 14 d., KAS 7 790 profesinės karo tarnybos (PKT) karių, 199 kariūnai, 2 290 civilių, 4 215 savanorių ir 77 kiti asmenys įgijo pradinį karinį paren-

⁶⁴ Zikaras K., „Ministrės patarėjas Jonas Kronkaitis: „Ekonominės krizės akivaizdoje privalome išsaugoti esminius gynybinius pajėgumus“, *Krašto apsauga*, 2009, Nr. 16 (167), p. 10.

⁶⁵ *Kariuomenės vadas sako, kad Lietuvos ir Kaliningrado kariuomenių proporcijos – „nekokios“*, <http://www.lrytas.lt/-13332833861331542380-kariuomen%C4%97s-vadas-sako-kad-lietuvos-ir-kaliningrado-kariuomeni%C5%B3-proporcijos-nekokios.htm>, 01 04 2012.

⁶⁶ *Karaliaus Mindaugo husarų batalionas (KMHB)*, http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/sausumos_pajegos/padaliniai/mmpb.html, 10 10 2014.

⁶⁷ Zikaras, (64 išnaša) p. 11; 2005 m. spalio mėn. buvo 2 394 karininkai (iš jų 7 generolai ir admirolai ir 23 pulkininkai ir jūrų kapitonai), 4 967 PKT puskarininkių, seržantų ir kareivių, 258 kariūnai, 3 258 PPKT kariai, 7 500 aktyviojo rezervu kariai, 2 326 civiliai, iš viso 20 703 žmonės: *Baltoji knyga: Lietuvos gynybos politikos*. Vilnius, 2006, p. 49.

⁶⁸ Kronkaitis, 2009, (51 išnaša) p. 16.

gimą⁶⁹. Galima teigti, kad esami koviniai batalionai vis dar nėra visiškai sukomplektuoti, nes karių skaičius 2009 m. ir 2014 m. iš esmės nepasikeitė, nors 2008 m. nustatant ribinius skaičius 2013 m. buvo numatyta turėti iki 8 450 PKT karių, 5 000 savanorių ir 200 kariūnų⁷⁰. Kariuomenėje nuosekliai mažinamas karininkų skaičius ir didinamas karių. Nuo 2009 m. iki 2011 m. karininkų skaičius sumažėjo 102, puskarininkų – 504, o kareivių skaičius padidėjo 444⁷¹. 2008 m. KAS buvo gana iškreiptos personalo proporcijos – 30,9 % karininkų, 53,2 % puskarininkų ir tik 18 % kareivių. 2009 m. pradžioje karininkai sudarė 30,29 %, o 2011 m. pabaigoje 28,81 % visų pajėgų, puskarininkiai atitinkamai 52,05 % ir 44,87 %, o kareivių procentas padidėjo nuo 17,66 % iki 26,32 %. 2012 m. liepos mėnesio duomenimis karininkų buvo 28 %, puskarininkų – 44 %, kareivių – 28 %. Tačiau siekiama, kad 2015 m. karininkai sudarytų 24 %, puskarininkiai ir seržantai 38 %, kareiviai taip pat 38 % Lietuvos kariuomenės karinio personalo⁷².

⁶⁹ KAS personalo skaičiaus pokytis, (42 išnaša).

⁷⁰ „Lietuvos kariuomenės struktūra 2008–2013“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 12 (141), p. 11.

⁷¹ „Dim. gen. mjr. Jonas Kronkaitis: pavyko pakeisti Lietuvos kariuomenės strateginę kryptį“, *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 22 (221), p. 16.

⁷² *Per pastaruosius trejus metus eilinių skaičius kariuomenėje išaugo beveik 10 proc.*, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/per-pastaruosius-trejus-metus-eiliniu-skaicius-kariuomeneje-isaugo-beveik-10-proc.d?id=53132907>, 19 12 2011; TS LKD 2012 m. Seimo rinkimų programa „XVI Vyriausybės programa“, <http://tsajunga.lt/dokumentai-ir-leidiniai/2012-m-seimo-rinkimu-programa-xvi-vyriausybes-programa/>, 20 11 2014.

3 lentelė. KAS personalo skaičiaus pokytis (1992–2014 m.)

Metai	Profesinė karo tarnyba										Civiliai	Iš viso		
	Iš viso	Karininkai		Puskarininkiai (Seržantai, viršilos)		Kareiviai (Jūreiviai)		Pradinė karo tarnyba	Baziniai ka- riai mokymai	Aktyvusis rezervas (karai savanoriai)		Kartūnai	Karių*	Iš viso
		1927	53,2 %	305	8,4 %	0	0,0 %							
1992 m.	2 232	1 927	53,2 %	305	8,4 %	0	0,0 %	1 813	0	-	125	4 170	5 175	
1993 m.	3 620	1 584	24,4 %	1 989	30,6 %	2 932	45,1 %	4 804	0	-	216	8 640	9 540	
1994 m.	4 951	1 461	29,5 %	1 903	38,4 %	1 587	32,1 %	2 405	0	-	199	7 555	8 405	
1995 m.	5 598	1 558	27,8 %	2 137	38,2 %	1 903	34,0 %	2 589	0	9 850	234	18 271	19 130	
1996 m.	5 655	1 610	28,5 %	2 167	38,3 %	1 878	33,2 %	2 426	0	-	252	8 333	9 320	
1997 m.	6 214	1 719	27,7 %	2 160	34,8 %	2 335	37,6 %	2 638	0	-	309	9 161	10 175	
1998 m.	6 480	1 725	26,6 %	2 547	39,3 %	2 208	34,1 %	3 555	0	11 400	368	21 803	23 379	
1999 m.	6 743	1 892	28,1 %	2 698	40,0 %	2 153	31,9 %	3 451	0	11 400	423	22 017	24 035	
2000 m.	6 696	1 940	29,0 %	2 913	43,5 %	1 843	27,5 %	3 760	0	11 260	475	22 191	24 263	
2001 m.	7 281	2 115	29,0 %	3 210	44,1 %	1 956	26,9 %	4 225	0	11 610	500	23 616	25 923	
2002 m.	7 696**	2 335	30,3 %	3 589	46,6 %	1 772	23,0 %	4 500	0	10 800	460	23 456	25 798	
2003 m.	7 686	2 332	30,3 %	3 810	49,6 %	1 544	20,1 %	3 950	0	8 190	390	20 216	22 588	
2004 m.	7 410	2 320	31,3 %	3 950	53,3 %	1 140	15,4 %	3 330	0	6 690	345	17 775	20 055	
2005 m.	7 430	2 380	32,4 %	3 950	53,8 %	1 010	13,8 %	2 260	0	5 380	260	16 240	18 610	
2006 m.	7 150	2 370	33,1 %	3 930	55,0 %	850	11,9 %	2 740	0	4 860	215	14 965	17 425	

2007 m.	7 090	2 375	33,5 %	3 965	55,9 %	750	10,6 %	1 870	0	4 570	204	2 360	13 734	16 094
2008 m.	7 840	2 375	30,3 %	4 080	52,0 %	1 385	17,7 %	935	0	4 280	207	2 400	13 262	15 662
2009 m.	7 800	2 340	30,0 %	3 980	51,0 %	1 480	19,0 %	0	100	4 650	208	2 280	12 658	15 038
2010 m.	7 690	2 245	29,2 %	3 795	49,3 %	1 650	21,5 %	0	300	4 450	189	2 165	12 329	14 794
2011 m.	7 695	2 215	28,8 %	3 440	44,7 %	2 040	26,5 %	0	524	4 220	197	2 200	12 112	14 836
2012 m.	7 750	2 150	27,7 %	3 375	43,5 %	2 225	28,7 %	0	772	4 220	198	2 200	12 168	15 140
2013 m.	7 775	2 120	27,3 %	3 365	43,3 %	2 290	29,5 %	0	839	4 260	203	2 225	12 238	15 302
2014 m.	7 890	2 063	26,1 %	3 341	42,3 %	2 486	31,5 %	0	969	4 455	222	2 301	12 567	15 837

Šaltiniai: Skaičiai ir faktai. [2015 04 07]. http://www.kam.lt/lt/personalo_politika_512/skaiciai_ir_faktai_537.html; „Karys, 1996, Nr. 9, p. 11; „Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba“. *Karys*, 1996, Nr. 9, p. 20; *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 8, p. 17.

* PKT, PPKT, savanoriai ir kariūnai, be BKM dalyvių, nes minėtų kategorijų kariai ne visi vienu metu tarnauja kariuomenėje, o grupėmis po 50–100 asmenų. 1992–1994 m. ir 1996–1997 m. skaičius be savanorių, kurių minėtu laikotarpiu buvo iki 10 tūkst.

** 2002 m. sausio 23 d. duomenimis PKT kariuomenėje buvo 72 plk. ltn., 227 mjr., 745 kpt., 599 vyr. ltn., 330 ltn., iš viso 1 994 karininkai be plk. ir gen. Be to, 115 puskarininkų, 3 066 seržantai, 1 909 kareiviai ir 504 kariūnai: Moterys – Tėvynės labui. *Tribūna*, 2002, rugpjūtis, Nr. 8, p. 42.

Pastaba: pabrauktas KAS personalo skaičius ne galutinis, nes neišskaituoti savanoriai.

Remiantis 2013 m. Seimo patvirtintais ribiniais skaičiais, 2019 m. kariuomenėje planuota turėti 18 780–20 490 karių: PKT karių – 9 000–9 500, iš jų vyresniųjų karininkų – iki 505 (iš jų generolų ir admiralų – iki 9, pulkininkų ir jūrų kapitonų – iki 30, pulkininkų leitenantų ir komandorų – iki 117, majorų ir komandorų leitenantų – iki 349), kariūnų 230–290, privalomosios pradinės karo tarnybos (PPKT) – 1 450–1 800 karių, aktyviojo rezervo (AR) – 7 500–8 000 karių (2014 m. – 4 800–6 300), pratybose ir mokymuose dalyvaujančių parengtojo rezervo karių skaičius – 600–900, statutinių valstybės tarnautojų – 150–180⁷³. 2014 m. liepos 8 d. Seimui buvo pateiktas KAS karių ir statutinių valstybės tarnautojų ribinis skaičius iki 2020 m. 2015 m. planuojama, kad KAS sistemoje tarnaus 14 340–18 460 karių, o 2020 m. atitinkamai 15 540–20 260, iš jų PKT karių – 8 800–10 600 (vyresniųjų karininkų 547–702 (generolų ir admiralų 9–12, pulkininkų ir jūrų kapitonų – 30–40, pulkininkų leitenantų ir komandorų 129–150, majorų ir komandorų leitenantų – 379–500)). Kariūnų 190–270, PPKT 1 050–1 590 karių, AR 4 800–6 300 karių, pratybose ir mokymuose dalyvaujančių parengtojo rezervo karių skaičius 700–1 500, statutinių valstybės tarnautojų 200–260⁷⁴. Anot ministro J. Oleko, prioritetas artimiausius 2 m. karių aprūpinimas ginkluote, technika, amunicija, apranga ir tik po to galima planuoti žymesnį personalo didinimą. 2015 m. buvo numatyti šiek tiek didesni KAS personalo ribiniai skaičiai (200 palyginti su 2014 m.)⁷⁵.

Taigi palyginus 2013 m. planą ateinantiems šešeriems metams su 2014 m. pateiktu pasiūlymu, galima konstatuoti negatyvius KAS personalo planavimo politikos pokyčius: 1) minimalus ribinis KAS karių skaičius sumažintas 3 230; 2) tarp jų 200 sumažintas ir minimalus PKT karių skaičius; 3) sumažinti PPKT ribiniai skaičiai; 4) mažinamas 2 700 minimalus ir 1 700 maksimalus AR karių skaičius; 5) planuojama vėl didinti vyresniųjų karininkų (buvo iki 505, siūloma iki 702, t. y. 39 %) skaičių, nors ankstesniais metais planuota jų skaičių, o ypač procentinę dalį kariuomenėje mažinti. Vyresniųjų karininkų skaičiaus augi-

⁷³ Principinės kariuomenės struktūros 2014 metais, planuojamos principinės kariuomenės struktūros 2019 metais nustatymo, KAS karių ribinių skaičių ir statutinių valstybės tarnautojų ribinio skaičiaus 2014 metais ir 2019 metais patvirtinimo. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=452128&p_tr2=2, 20 08 2014.

⁷⁴ Principinės kariuomenės struktūros 2015 metais, planuojamos principinės kariuomenės struktūros 2020 metais nustatymo, KAS karių ribinių skaičių ir statutinių valstybės tarnautojų ribinio skaičiaus 2015 metais ir 2020 metais patvirtinimo (įstatymo projektas), http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=476991&p_query=&p_tr2=2#prd, 20 08 2014.

⁷⁵ „KAM J. Olekas: „Artimiausiu metu prioritetai teiksime karių aprūpinimui ginkluote, technika, amunicija, apranga. Tik po to planuosime žymesnį personalo didinimą“, http://www.kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/krasto_apsaugos_ministras_juozas_olekas_artimiausiu_metu_prioriteta_teiksime_kariu_aprupinimui_ginkluote_technika_ir_amunicija_tik_po_to_planuosime_zymesni_personalo_didinima.html#komentarai, 11 07 2014.

mas būtų suprantamas, jeigu ir bendras PKT karių skaičius atitinkamai didėtų (2014 m. PTK – iki 8 500, palyginti su 2020 m. maksimaliu skaičiumi, augimas tik 24,7 %), tačiau to planuose nėra. Palyginti 2020 m. planuojamus minimalius skaičius su 2013 m. realiais skaičiais, PKT karių 2020 m. turėtų būti 1 025 (daugiausiai 2 825) daugiau, PPKT – 416 (956) karių, AR – 495 (1 995), o bendras visų trijų minėtų kategorijų karių skaičius būtų 2 570 (6 410) didesnis, t. y. apie 21 % (53 %), o finansavimas KAS, laikantis 2014 m. partijų susitarimo, turėtų padidėti apie 2,5 karto.

2002 m. buvo suplanuota, kad 2006 m. baigus kariuomenės reformą joje bus 18 tūkst. karių, o karo atveju buvo numatyta pašaukti apie 25 tūkst. rezervistų⁷⁶, taigi suburti apie 43 tūkst. karių pajėgas. Tačiau, kaip jau buvo minėta, 2014 m. Lietuvos kariuomenė turėjo tik apie 8 tūkst. karių ir 4 tūkst. savanorių. Sunku įsivaizduoti, kaip šias maždaug 12 tūkst. pajėgas būtų galima operatyviai padidinti apie 3,5 karto, kai per du dešimtmečius nė karto net nebandyta vykdyti nors vieno bataliono mobilizacija. Nors pagal teisės aktus rezervui priklausomas asmenys iki 55 m. ar net 60 m., tačiau sunkiai galima įsivaizduoti kovinius dalinius, sukomplektuotus iš penkiasdešimtmečių. Todėl praktiškai mobilizuojami atsargos kariai iki 35–45 m.⁷⁷

Tokiu atveju, pavyzdžiui, 18–25 m. asmuo, baigęs BKM (2011 m. spalio 28 d. prisiekusių BKM dalyvių amžiaus vidurkis buvo 22 m.⁷⁸), apie 20 m. mobilizacijos atveju teoriškai tiktų į kovinius dalinius. Remiantis skaičiavimais⁷⁹, kiekvienais metais derėtų parengti po 4–4,5 tūkst. atsargos karių, kurie galėtų tarnauti krašto apsaugos savanorių pajėgose (KASP), pasirašyti PKT sutartis (nes dauguma – 59 %, BKM dalyvių juos renkasi dėl PKT perspektyvos⁸⁰), priklausyti Lietuvos šaulių sąjungai (LŠS)⁸¹ arba būti atsargoje, taip užsitikri-

⁷⁶ *Baltoji knyga*, (10 išnaša) p. 34.

⁷⁷ Kareiviai, jūreiviai, seržantai, puskarininkiai 19–35 m. imtinai priklauso pirmosios parengties atsargos grupei, į antrosios parengties atsargos grupę sudaro 36–45 m. imtinai: *Lietuvos kariuomenės rezervo koncepcija*, LR KAM 2010 m. kovo 4 d., įsak. Nr. V-191, p. 2.

⁷⁸ „Lietuvai prisiekė pirmieji bazinių karinių mokymų kariai“, *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 21 (220), p. 22.

⁷⁹ Skaičiavimas grindžiamas prielaida, kad 1991–2013 m. buvo parengta apie 86 tūkst. atsargos karių, 2012 m. atsargoje buvo apie 65 tūkst. parengtų rezervistų, t. y. tik apie 76 % parengtųjų (sumažėjimas 24 %).

⁸⁰ Skujaitė I., „Kario kelias“, *Karys*, 2014, Nr. 7, p. 4.

⁸¹ Remiantis iš LŠS gautais duomenimis 2011 m. gruodžio 31 d. buvo 8 204 nariai (3 073 šauliai ir 5 131 jaunas šaulys), 2012 m. gruodžio 31 d. – 8 027 nariai (3 054 šauliai ir 4 973 jaunieji šauliai), 2013 m. – 2 852 šauliai (1 336 iki 45 m., o 1 516 vyresni nei 45 m.) iš jų 519 moterų, taip pat, 4 679 jaunieji šauliai, iš viso 7 531 narys. 2013 m. iš LŠS buvo pašalinti 726 asmenys, išstojo – 578, priimti – 1 443, buvo priimti 1 354 kandidatai. Viešai skelbta, kad 2014 m. LŠS vienija apie 7 tūkst. narių, iš jų apie 4 tūkst. jaunųjų šaulių (žr. *LŠS gretas papildys rekordinis skaičius šaulių*, http://www.kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/lietuvos_sauliu_sajungos_gretas_papildys_rekordinis_skaicius_sauliu.html, 04 07 2014).

nant, kad KAS disponuotų apie 60–68 tūkst. pirmosios ir antrosios parengties atsargos grupių karių (iš jų apie 1/4–1/3 tarnautų KAS daliniuose). Karo atveju minėtas 43 tūkst. (pagal 2002 m. planus, akcentuojant teritorinę gynybą) karines pajėgas, nesant masinės jaunų rezervistų emigracijos, būtų galima sukomplektuoti iš asmenų iki 35 m., priklausančių pirmajai parengties atsargos grupei 10 m.

Priešingu atveju, laikantis teorinės prielaidos, kad parengtas rezervistas rikiuotės tarnybai tinka apie 20 m., artimoje ateityje KAS planuodama Lietuvos gynybą susidurs su rimta parengtojo rezervo stokos problema. Apie 2024 m. visi iki 2007 m. pakviesti privalomąją karą tarnybą atlikti vyrai jau bus vyresni nei 35 m., taigi pirmosios parengties atsargos grupės rezervistų skaičius (parengtų 2008–2024 m.⁸²) išliekant dabartinėms rengimo tendencijoms Lietuvoje sieks apie 25 tūkst. (ir didžioji jų dalis tarnaus KAS), o antrosios parengties atsargos grupės rezervistų apie 35 tūkst. žmonių⁸³, tačiau abejotina, kad bus mobilizuotos visos moterys, kurios prieš 10 ar 15 metų buvo išėjusios BKM.

2008 m. perėjimas prie PKT (atsisakant šauktinių) buvo grindžiamas argumentu, kad jeigu kontraktai būtų sudaromi 4 metams ir 80 % karių pasibaigus minėtam terminui būtų išleisti į atsargą, o 20 % liktų tęsti tarnybą, per „10 metų galima turėti 7 000 individualiojo rezervo karių, gebančių vadovauti 70 000 neparengtų piliečių“, t. y. krizės atveju vadovauti skyriams⁸⁴. Tačiau, regis, šis teiginys ginčytinas, nors karių, kurie mobilizacijos atveju gali tarnauti kaip puskarininkiai ar net jaunesnieji karininkai, idėja ne nauja. Tokiu principu buvo valdomos po Pirmojo pasaulinio karo pagal Versalio taikos sutartį iki 100 tūkst. sumažintos Vokietijos ginkluotosios pajėgos – reichsveras. XX a. 4-ajame dešimtmetyje Vokietija per kelerius metus padidinusi pajėgas pasiekė gerų rezultatų. Bet profesionalūs kariai karo atveju neturėjo vadovauti neparengtiems piliečiams.

⁸² Teoriškai skaičiuojant, kad 2008–2013 m. buvo vidutiniškai parengta po 1 000 atsargos karių, o 2014–2024 m. po 2 000 rezervistų, baigusiu BKM, ir parengtų savanorių. 2011 m. į KASP buvo priimti 757 ir atleisti 1 157 kariai, 2012 m. atitinkamai 866 ir 864 kariai savanoriai (žr. *KAM 2012 m. veiklos ataskaita LR Seimo NSGK*. 2013, p. 18). Atitinkamai darytina prielaida, kad KASP 2015–2014 m. kasmet parengs po 1 000 karių savanorių.

⁸³ Iš 1998–2007 m. karo tarnybą atlikusių 46 543 vyrų atėmus 24 %.

⁸⁴ „Įstatymo projektas: būtini pakeitimai siekiant užtikrinti kariuomenės transformacijos procesą“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 22 (151), p. 9.

4. Ginkluotė ir technika

4.1. Sausumos pajėgų ir oro gynyba

Remiantis karybos principais, žmonių kariuomenėje turi būti tiek, kad būtų galima maksimaliai išnaudoti turimą ginkluotę, kitas technines priemones ir atstatyti mūsų metu patiriamus nuostolius. Didelis karių skaičius, neturint jiems užtekčiai reikiamos ginkluotės ir amunicijos, yra netikslingas, taip tik eikvojami materialiniai ištekliai pertekliniams kariams išlaikyti. Todėl analizuojant valstybių saugumą, jų kariuomenių galią konstatuoti karių skaičių pajėgose ne gana, būtina nustatyti kokia ginkluote jie aprūpinti. Dėl ribotai pateikiamos informacijos visos ginkluotės, amunicijos ir techninių priemonių, kurias turi Lietuvos kariuomenė, įvardyti neįmanoma.

Tenka konstatuoti, kad Lietuvos kariuomenė buvo gausios karinės paramos gavėja, o pagrindinės donorės buvo Švedija, Danija, Vokietija, Norvegija, JAV, Lenkija ir Čekija, nors ir Lietuva pirkto tam tikrą ginkluotę. Vienas iš pagrindinių paramos Lietuvos kariuomenei teikėjų – JAV. Iki 1996 m. JAV Lietuvos kariuomenei suteikė paramos už maždaug 10 mln. JAV dolerių⁸⁵, o nuo 1995 m. iki 2006 m. JAV Lietuvos kariuomenei skyrė paramos už daugiau kaip 50 mln. JAV dolerių⁸⁶. 1995 m. gegužę iš Čekijos Lietuvą pasiekė 2 mln. kronų vertės dovana – automobiliai, minosvaidžiai, granatsvaidžiai, ir kita ginkluotė. Tai buvo pirmoji tokio pobūdžio parama kariuomenei, kuriai ginkluotės labai trūko⁸⁷. 1998 m. Lietuvos kariuomenė iš Šveicarijos gavo 100 „Mercedes Benz Unimog“ ir 30 „Pinzhauer“ mašinų⁸⁸. XX a. 10-ojo dešimtmečio pabaigoje Danija perdavė apie 300 sunkvežimių, 100 mikroautobusų ir kitų transporto priemonių. Švedija padovanojo apie 20 automobilių, 13 šarvuočių. JAV perdavė daugiau kaip 160 visureigių „Chevrolet“⁸⁹. 2002 m. Lietuvos kariuomenė turėjo apie 200 dar 1961 m. pagamintų „Unimog“ automobilių, pagal 2001 m. paskelbtą konkursą už 27,5 mln. Lt 2002 m. buvo įsigytos 93 minėto modelio transporto priemonės⁹⁰. Pagal 2003 ir 2005 m. pasirašytas sutartis Lietuvos kariuomenė iš JAV firmos įsigijo 99 „Humvee“ visureigius⁹¹. Iš pradžių Lietuva

⁸⁵ „Parama“, *Karys*, 1996, Nr. 10, p. 3.

⁸⁶ „Lietuvos delegacija dalyvavo dvišalėse konsultacijose Vašingtone“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 15 (106), p. 5.

⁸⁷ „Čekų ginklai Lietuvos kariuomenei“, *Karys*, 1995, Nr. 6, p. 13.

⁸⁸ Kaladinskas V., „Naujos senų mašinų problemos“, *Karys*, 1999, Nr. 13, p. 27.

⁸⁹ Vitkūnas M., „Vakarietiška technika – Lietuvos kariuomenei“, *Karys*, 1999, Nr. 1 (1800), p. 14.

⁹⁰ Grinys E., „UNIMOG – galingi ir patikimi“, *Karys*, 2002, Nr. 7, p. 27–30.

⁹¹ „Lietuvos kariuomenė – jau naujuose patikimuose ratuose“, *Krašto apsauga*, 2007, Nr. 1 (113), p. 2.

planavo įsigyti tik 15 visureigių, tačiau vėliau JAV skyrus paramą buvo užsakyti dar 69 visureigiai, sandorio vertė – apie 10 mln. JAV dolerių. Galiausiai buvo pasirašyta sutartis pirkti dar 30 visureigių už 4 mln. JAV dolerių, finansavo vėlgi amerikiečiai⁹². 2006 m. Lietuvos kariuomenė už daugiau nei 70 mln. Lt Suomijoje įsigijo SISU E11T šarvuotų sunkvežimių. Pirmoji partija turėjo būti pristatyta 2007 m. vasarą⁹³, iš viso buvo įsigyta 50 mašinų⁹⁴. 2013 m. Lietuvos kariuomenė už 9,2 mln. Lt iš Vokietijos, Nyderlandų ir Liuksemburgo kariuomenių įsigijo apie pusantro šimto transporto priemonių⁹⁵.

Lenkija iki 1999 m. perdavė 7 BRD-M2 žvalgybos šarvuočius, 18 sunkvežimių STAR, 18 120 mm minosvaidžių, granatsvaidžių RPG-2, šaudmenų. Taip pat, 18 minosvaidžių ir įvairios įrangos buvo gauta iš Čekijos, iš JAV buvo gauta daugiau kaip 1 000 automatinių šautuvų M-16 ir M1911A1 pistoletų. Švedija perdavė 100 84 mm „Carl Gustav“ M-1 granatsvaidžių ir 1 000 sviedinių⁹⁶. 1996 m. Lietuvos kariuomenė Švedijos „Bofors“ kompanijoje už 4,7 mln. JAV dolerių įsigijo 108 granatsvaidžius „Carl Gustaff“ M-3, kovinės amunicijos, mokymo ir remonto priemonių⁹⁷. Granatsvaidžio „Carl Gustav“ M-3 modifikacija buvo sukurta 1991 m. Tai artimojo nuotolio prieštankinis ginklas⁹⁸, o vienas jo sviedinys kainą iki 10 tūkst. Lt⁹⁹. 2000 m. iš Čekijos kaip labdara buvo gauta nemaža čekišų RPG-7 granatsvaidžių siunta¹⁰⁰. KASP buvo ginkluotos RPG-2 granatsvaidžiais¹⁰¹. 1999 m. Lietuva iš Švedijos gavo beatošliaužių pabūklų PV1110, kuriais sustiprinant Lietuvos kariuomenės prieštankinę gynybą buvo apginkluoti savanorių daliniai¹⁰². Švedija perdavė apie 100 minėtų pabūklų ir 2 000 sviedinių šiems daliniams¹⁰³. PV1110 pabūklai labai greitai buvo perkelti į rezervą, tačiau 2010 m. vėl surengti karių savanorių mokymai. Anot brg. gen. Jono Vytauto Žuko, šiems ginklams turima amunicijos, kuri gauta kaip labdara, o patys ginklai „nėra beviltiškai pasenę“¹⁰⁴. Rengiant Lietuvos karius PV1110 pabūklus nustota naudoti 2004 m., pradėjus KASP

⁹² „Lietuvos kariuomenėje – apie 100 naujų „Humvee““, *Karys*, 2006, Nr. 7–8, p. 2–4.

⁹³ „Kariuomenei bus nupirkta suomiškų šarvuotų sunkvežimių“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 1 (92), p. 13.

⁹⁴ „Lietuvos kariuomenei – 90“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 20 (149), p. 31.

⁹⁵ „Iš sąjungininkų įsigyta karinė technika pasieks kariuomenės dalinius“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 11 (256), p. 3.

⁹⁶ Vitkūnas, 1999, (89 išnaša) p. 14.

⁹⁷ Budrys K., „Lietuvos kariuomenės ginkluotėje – prieštankiniai granatsvaidžiai „Carl Gustaff-M 3““, *Karys*, 1996, Nr. 11, p. 10.

⁹⁸ Cibulskienė L., „Beatošliaužių pabūklų sugrįžimas“, *Karys*, 2010, Nr. 4 (1974), p. 10–13.

⁹⁹ Kaladinskas V., „Granatsvaidis *Carl Gustaf*“, *Karys*, 1999, Nr. 11, p. 26.

¹⁰⁰ „1999–2000-ųjų prioritetai“, *Karys*, 1999, Nr. 26, p. 26.

¹⁰¹ Korsas O., „Kuo gintumėmės nuo tankų?“, *Karys*, 1999, Nr. 13, p. 26.

¹⁰² Vitkūnas M., „Prieštankinis beatošliaužis pabūklas *PV 1110*“, *Karys*, 1999, Nr. 25 (1824), p. 27.

¹⁰³ Vitkūnas, 1999, (89 išnaša) p. 14.

¹⁰⁴ Cibulskienė, 2010, (98 išnaša) p. 10–13.

reformavimą sprendimą vėl juos naudoti priėmė kariuomenės vadas gen. mjr. Arvydas Pocius¹⁰⁵.

1996 m. iš Čekijos gautieji minosvaidžiai buvo pirmieji Lietuvos kariuomenės kolektyviniai ginklai¹⁰⁶. Gautų minosvaidžių pagrindu buvo suformuotos baterijos pėstininkų batalionų sudėtyse¹⁰⁷. 1998 m. 5 Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ batalionų (išskyrus Šiaulių) sunkiosios ginkluotės kuopose buvo minosvaidžių būriai (po 6 120 mm minosvaidžius kiekviename), minosvaidžių turėjo Puskarininkų mokykla ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Tačiau buvo planuojama įsigyti 12 naujų 120 mm minosvaidžių Bulgarijoje ir jais apginkluoti Šiaulių ir Klaipėdos įgulų batalionus¹⁰⁸. Taigi 1999 m. Didžiosios Kunigaikštienės Birutės mechanizuotasis pėstininkų batalionas gavo 6 120 mm Bulgarijoje pagamintus minosvaidžius¹⁰⁹. O Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotajam pėstininkų batalionui paremti netiesiogine ugnimi buvo naudojami švediški 120 mm M41/D minosvaidžiai¹¹⁰.

Brangiai kainavo ne tik ginklai, bet ir amunicija. Prieštankinės gynybos ir minosvaidininkų mokymus rėmė lenkai, skirdami 100 prieštankinių granatų prieštankiniams granatsvaidžiams SPG-9 ir 100 minų 120 mm minosvaidžiams. Per metus batalionas iš minosvaidžių galėdavo iššauti tik 24 minas, nes 1 mina kainavo 200 JAV dolerių¹¹¹. 2003 m. KASP įsigijo ir pradėjo naudoti lengvuosius minosvaidžius M-60¹¹². 2013 m. Lietuvos kariuomenė buvo ginkluota lengvaisiais 60 mm Bulgarijoje pagamintais M-60, JAV gamybos M-19 ir lenkiškais LM 60 minosvaidžiais, sunkiaisiais švediškais M41D, čekiškais M 1982, lenkiškais M38/43, bulgariškais 2B11 ir vokiškais „Tampella“ savaeigiais MRS 1202ZUB 120 mm minosvaidžiais¹¹³, pastarieji yra sumontuoti šarvuotose transporteriuose M113¹¹⁴. 2013 m. gruodžio 6 d. KAM pasirašė sutartį su „Elbit Systems Land&C4I Ltd.“ kompanija dėl 120 mm „Tampella“ minosvaidžių, sumontuotų M113 A2 šarvuočiuose, atnaujinimo projekto, kuris turės

¹⁰⁵ „Kariai turi mokėti panaudoti visą turimą ginkluotę ir priemones“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 7 (182), p. 17.

¹⁰⁶ Knapkevičius A., „Pirmieji minosvaidininkai“, *Karys*, 1996, Nr. 4, p. 1.

¹⁰⁷ Voveris, 1995, (išnaša 63) p. 9.

¹⁰⁸ Vitkūnas M., „Artilerija – ugninis kariuomenės kumštis“, *Karys*, 1998, Nr. 35, p. 6.

¹⁰⁹ „Gauta minosvaidžių siunta“, *Karys*, 1999, Nr. 25 (1824), p. 6.

¹¹⁰ Jonaitis A., „Kovinio šaudymo pratybos“, *Karys*, 2010, Nr. 5 (1975), p. 47.

¹¹¹ Vitkūnas, 1998, (išnaša 108) p. 6.

¹¹² Pukys D., „Patikimas „žaisliukas“ Pabradės poligone minosvaidžių M-60 kursai“, *Karys*, 2003, Nr. 3, p. 38–39.

¹¹³ „Lietuvos kariuomenės minosvaidžiai ir artilerija“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 7 (252), p. 16.

¹¹⁴ Ramonienė T., „Vertinamosios pratybos: šaudymas iš minosvaidžių nepalankiomis sąlygomis“, *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 22 (221), p. 13.

būti įgyvendintas iki 2019 m. Jo vertė 23 mln. Lt¹¹⁵.

1998 m. JAV Lietuvai perdavė daugiau kaip tūkstantį automatinių M-16 šautuvų¹¹⁶. Visiškai pakeisti rusiškus automatinius ginklus į užtaisomus NATO šaudmenimis galimybė atsirado 1999 m., kai JAV Lietuvai atidavė 40 000 pusiau automatinių šautuvų M-14 ir 2 mln. šovinių jiems užtaisyti, tuo metu kariuomenė jau turėjo daugiau kaip 2 000 amerikietišku M-16 automatinių šautuvų¹¹⁷. Lietuvai perduotų M-14 šautuvų vertė buvo apie 100 mln. Lt¹¹⁸. 1999 m. Vokietija padovanojo medicinos įrangos ir kulkosvaidžių¹¹⁹, gautų MG-3 kulkosvaidžių pakako apginkluoti visoms pajėgoms¹²⁰. 1999 m. gruodį buvo gauti 661 MG-3 kulkosvaidis, iš viso buvo pažadėta perduoti apie 2 000 tokių kulkosvaidžių¹²¹. 2001 m. rugpjūtį Lietuvos kariuomenė sulaukė Švedijos kariuomenės paramos, buvo gautas švedų pajėgų bataliono ginkluotės komplektas – nuo slidžių iki visureigių. Be to, buvo gauti pėstininkų automatiniai šautuvai AK-4¹²². 2002 m. Lietuvos kariuomenė iš Vokietijos kompanijos įsigijo G-36 automatinių šautuvų¹²³. 2012 m. sausį Lietuva iš Norvegijos įsigijo sunkiųjų 12,7 mm kulkosvaidžių „Browning“ M2 QCB¹²⁴, projekto vertė 31,77 mln. Lt – ginklai kainavo 22,8 mln. Lt, amunicija 8,97 mln. Lt, mokėjimai buvo išskaidyti 2011–2015 m.¹²⁵ Nuo 2014 m. Lietuvos kariuomenė pradėjo naudoti už 9,6 mln. Lt iš Belgijos įmonės „FN Herstal“ įsigytus pusiau automatinius taikliojo šaulio šautuvus FN SCAR-H PR su optiniais taikikliais¹²⁶.

1999–2000 m. Lietuva tikėjosi iš Vokietijos gauti 67 šarvuotus transporterius M-113. Jais buvo numatyta aprūpinti Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją, Puskarininkų mokyklą ir Didžiosios kunigaikštienės Birutės mechanizuotąjį pėstininkų batalioną¹²⁷. Tai buvo atsarginė Vokietijos karinė technika. Vokietija iš dalies apmokėjo remonto išlaidas ir 2001 m. Lietuvą pa-

¹¹⁵ „Bus modernizuoti Lietuvos kariuomenės savaeigiai 120 mm minosvaidžiai“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 22 (267), p. 6.

¹¹⁶ Vaičenonis J. *Lietuvos karyba nuo baltų iki XXI a.* Kaunas: Šviesa, 2011, p. 157.

¹¹⁷ Vaišvila M. „Lietuva ginkluojasi amerikietiškais M-14“, *Karys*, 1999, Nr. 24 (1823), p. 26–27.

¹¹⁸ Vitkūnas M. „Automatinis šautuvas M-14“, *Karys*, 1998, Nr. 34, P. 12.

¹¹⁹ „Svarbiausi metų įvykiai“, *Karys*, 1999, Nr. 26, p. 17.

¹²⁰ 1999–2000-ųjų prioritetai, (100 išnaša) p. 26.

¹²¹ Kaladinskas V. „Kulkosvaidis MG3 – žingsnis NATO standartų link“, *Karys*, 2000, Nr. 3, p. 26.

¹²² Vaičenonis, 2011, (116 išnaša) p. 157.

¹²³ Kuckailis E. „Automatinis šautuvas „Heckler & Koch“ G-36“, *Karys*, 2006, Nr. 1, p. 42.

¹²⁴ *Lietuvos kariuomenės vadas lankosi Norvegijoje*, http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_atributika/new/lietuvos_kariuomenes_vadas_lankosi_norvegijoje.html?pbck=20,10102013.

¹²⁵ *KAM iš Norvegijos įsigijo sunkiųjų kulkosvaidžių ir šaudmenų už 31 mln. litų*, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kam-is-norvegijos-isigijo-sunkiuj-kulkosvaidziu-ir-saudmenu-uz-31-mln-litu.d?id=54891803,31012012>.

¹²⁶ „Lietuvos kariuomenė pradės naudoti naujo tipo šaulio ginklus“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 22 (267), p. 18.

¹²⁷ Vitkūnas M. „Šarvuotieji transporteriai M-113 Lietuvos kariuomenei“, *Karys*, 1999, Nr. 18, p. 27.

siekė 67 šarvuoti transporteriai M-113, 2002 m. – 57, o 2003 m. – dar 70. Dalis jų panaudota atsarginėms dalims¹²⁸. Spaudoje buvo paskelbta, kad kiekvienas M-113 Lietuvos kariuomenei kainavo po 22 tūkst. JAV dolerių¹²⁹. 2004 m. pabaigoje Lietuvos kariuomenė iš Vokietijos kariuomenės įsigijo 200 naudotų šarvuotų transporterių M-113A2 ir jų remontui reikalingus 50 priežiūros komplektų. Prieš pradėdant šiuos šarvuočius eksploatuoti, konkurso būdu buvo išrinkta Vokietijos remonto įmonė, kurioje ir buvo atlikta šarvuočių techninė priežiūra, patikra ir remonto darbai. Pirmieji 85 šarvuočiai į Lietuvos kariuomenės sandėlius buvo pristatyti 2005 m. pabaigoje¹³⁰. 2007 m. Lietuvos kariuomenė turėjo apie 200 M-113¹³¹ šarvuočių, nors iš Vokietijos 2001–2006 m. iš Vokietijos Lietuva gavo ir įsigijo 394 M-113 šarvuočius. Ateityje – iki 2020 m., du mechanizuotus pėstininkų batalionus planuojama aprūpinti naujomis ratinėmis pėstininkų kovos mašinomis, kurios turėtų bent 30 mm pabūklus, prieštankinę ginkluotę, modernias stebėjimo ir valdymo priemones¹³².

Priešlėktuvinės gynybos pajėgas padėjo suformuoti Švedija ir Norvegija. 1998 m. Švedija priėmė sprendimą Lietuvos kariuomenei perduoti 18 priešlėktuvinių 40 mm L-70 pabūklų, 9 radiolokatorius, 12 000 sviedinių, palapines, kompiuterius ir kitą turtą¹³³. 2001 m. rugsėjo 21 d. Švedija perdavė priešlėktuvinės sistemos m/48 ginkluotę ir inventorių. Sistemą sudaro 40 mm zenitiniai pabūklai L-70, ugnies valdymo radarai CIG-790, 50 kW generatoriai „Elverk“, apžvalgos radarai PS-70. 2004 m. lapkričio 15 d. Oro gynybos batalionas iš Norvegijos kariuomenės gavo artimojo nuotolio raketinę oro gynybos sistemą RBS70, kartu gauti ir „Giraffe Mk IV“ apžvalgos radarai¹³⁴ ir raketos¹³⁵. Norvegai neatlygintinai perdavė 21 paleidimo sistemą, 5 treniruoklius, 5 radarus „Giraffe“ ir 260 Mk-3 (Mk-1) raketų, perduota ginkluotė anksčiau naudota nebuvo, jos vertė siekė apie 135 mln. Lt¹³⁶. 2013 m. pabaigoje KAM su Švedijos

¹²⁸ „Kariuomenei perduoti Vokietijoje suremontuoti šarvuočiai“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 3 (94), p. 3; *Kariuomenei bus perduota 80 vikšrinių šarvuočių*, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kariuomenei-bus-perduota-80-viksriiniu-sarvuociu.d?id=8716604>, 07 02 2006.

¹²⁹ „Žalialis drakonas“ – universalus šarvuotis“, *Karys*, 2002, Nr. 6, p. 43.

¹³⁰ Kariuomenei perduoti, (128 išnaša) p. 3; Kariuomenei bus perduota 80 vikšrinių, (128 išnaša).

¹³¹ *Lietuva skuba įsigyti šarvuočių*, <http://www.lrytas.lt/-11732620441171815033-lietuva-skuba-%C4%AFsigyti-%C5%A1arvuo%C4%8Di%C5%B3.htm#.UyysKIVNjVI>, 07 03 2007.

¹³² Jonušas K., „Paroda Paryžiuje ir kariuomenės modernizavimas“, *Karys*, 2014, Nr. 8, p. 23.

¹³³ Vitkūnas, 1999, (išnaša 89) p. 14.

¹³⁴ S. Sendžikas, sudar., *Oro gynybos batalionas*, Vilnius: 2010, p. 1–35.

¹³⁵ Skujaitė I., „Tarklaus šūvio su RBS70 filosofija“, *Karys*, 2010, Nr. 4 (1974), p. 15.

¹³⁶ „Juodkrantėje – šaudymo artimojo nuotolio raketomis pratybos“, *Krašto apsauga*, 2007, Nr. 6 (118), p. 20; Rudys S., „Norvegų dovana oro gynybos batalionui“, *Karys*, 2004, Nr. 11, p. 42; *Lietuvos oro erdvės saugos ir norvegų dovanota oro gynybos ginkluotė*, [http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karines_oro_pajegos/kariniu_oro_pajegu_naujienos/kop_2004_metai/lietuvos_oro_erdve_saugos_ir_norveg_u_dovanota_oro_gynybos_ginkluote_.html?pbck=10,10 11 2004](http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karines_oro_pajegos/kariniu_oro_pajegu_naujienos/kop_2004_metai/lietuvos_oro_erdve_saugos_ir_norveg_u_dovanota_oro_gynybos_ginkluote_.html?pbck=10,10%2011%202004).

kompanija „SAAB Dynamics AB“ pasirašė sutartį, pagal kurią 2014–2015 m. už 13,8 mln. Lt bus modernizuojami artimojo nuotolio oro erdvės gynybos sistemų RBS-70 paleidimo mechanizmai¹³⁷.

Artimojo nuotolio priešlėktuvinei gynybai naudojami FIM-92 „Stinger“ paleidimo įrenginiai ir radarai, kuriuos Lietuva iš JAV įsigijo pagal 2002 m. lapkritį Vilniuje pasirašytą sutartį už 31 mln. JAV dolerių¹³⁸. Pagal šią sutartį turėjo būti gauta 60 raketų ir 8 jų paleidimo įrenginiai¹³⁹. 2007 m. vasarą Lietuvos kariuomenę pasiekė įsigytos „Stinger“ sistemos¹⁴⁰, Lietuvos kariai aptarnauti naująją ginkluotę mokėsi 2008 m. birželį Danijoje¹⁴¹. 2009 m. sausio 1 d. Oro gynybos batalionui iš Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ buvo perduota Oro gynybos baterija. Tai buvo trečioji oro gynybos baterija batalione. Baterija buvo ginkluota būtent minėta „Stinger“ sistema¹⁴². 2014 m. kovo 21 d. krašto apsaugos ministras J. Olekas paskelbė, kad Lietuva iš Lenkijos ketina įsigyti nešiojamų artimojo nuotolio oro erdvės gynybos raketinių sistemų GROM, kurios turėtų papildyti Lietuvoje turimas artimo nuotolio priešlėktuvines sistemas „Stinger“ ir RBS-70¹⁴³. 2014 m. GROM sistemai įsigyti buvo skirta 34,6 mln. Lt¹⁴⁴, o viso projekto, kuris turėtų būti įgyvendintas iki 2021 m., vertė 34,041 mln. Eur (117,537 mln. Lt)¹⁴⁵. Tikimasi, kad skyrus bent po 1 minėtosios sistemos kompleksą kiekvienai pėstininkų kuopai Sausumos pajėgos taptų „ežiu“ prieš o ro pajėgų lėktuvams ar sraigasparniams – orlaiviai nebegalėtų nevaržomai skraidyti operacijų rajonuose¹⁴⁶. Minėtos sistemos įsigijimą lėmė ir kaina, nes GROM kainuoja beveik keturis kartus pigiau negu „Stinger“¹⁴⁷. 2014 m. lapkričio 16 d. LRT laidoje „Savaitė“ Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų vadas plk. Audronis Navickis pareiškė, kad artimiausioje ateityje planuojama įsigyti ir vidutinio nuotolio priešlėktuvinės gynybos sistemų.

¹³⁷ „Tarptautinis bendradarbiavimas“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 22 (267), p. 6.

¹³⁸ *Rudenį Lietuvos kariuomenė jau bus ginkluota raketinėmis sistemomis „Javelin“*, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rudeni-lietuvos-kariuomene-jau-bus-ginkluota-raketinemis-sistemomis-javelin.d?id=4838163>, 02 08 2004.

¹³⁹ Rudys S., „Norvegų dovana oro gynybos batalionui“, *Karys*, 2004, Nr. 11, p. 42.

¹⁴⁰ „Raketinis kompleksas „Stinger“ jau Lietuvoje“, *Karys*, 2007, lapkritis, p. 6–11.

¹⁴¹ „Kariai Danijoje pirmą kartą išbandė raketinį kompleksą „Stinger““, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 12 (141), p. 3.

¹⁴² Oro gynybos batalionas, (134 išnaša) p. 1–35.

¹⁴³ *Lietuva iš Lenkijos įsigis priešlėktuvinių raketų GROM*, <http://www.lrytas.lt/lietuvas-diena/aktualijos/lietuva-is-lenkijos-isigys-prieslektuviniu-raketu-grom.htm#.Uy1FzIVNjVI>, 21 03 2014.

¹⁴⁴ *Lietuva priešlėktuvinei sistemai iš Lenkijos skirs per 30 mln. lity*, <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/karo-zona/lietuva-prieslektuvinei-sistemai-is-lenkijos-skirs-per-30-mln-litu-784-436595?cf=df>, 27 06 2014.

¹⁴⁵ *Lenkijoje pasirašyta sutartis dėl priešlėktuvinės sistemos GROM Lietuvos kariuomenei pirkimo*, http://www.kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/lenkijoje_pasirasyta_sutartis_del_prieslektuvines_sistemos_grom_lietuvas_kariuomenei_pirkimo.html, 02 09 2014.

¹⁴⁶ Pilitauskas O., „Kam Lietuvai reikia GROM?“, *Karys*, 2014, Nr. 8, p. 30–33.

¹⁴⁷ Jonušas, 2014, (išnaša 132) p. 26.

Nuo devintojo dešimtmečio vidurio prieštankinei gynybai turėti švediški granatsvaizdžiai, tačiau stiprinant šios srities ginkluotę 2001 m. gruodį Lietuva tapo pirmąja Europos valstybe, pasirašiusia sutartį dėl JAV bendrovių „Lockheed Martin“ ir „Raytheon“ bendros įmonės gaminamų sistemų „Javelin“ įsigijimo¹⁴⁸. Taigi pagal 2001 m. gruodį pasirašytą Lietuvos ir JAV sutartį, Lietuvos kariuomenė už 9,6 mln. JAV dolerių (38,5 mln. litų pagal tuometinį kursą) įsigijo 18 „Javelin“ paleidimo įrenginių, 74 raketas, 2 treniruoklius¹⁴⁹. 2011 m. „Javelin“ buvo ginkluoti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono ir Didžiosios kunigaikštienės Birutės mechanizuotojo pėstininkų bataliono sunkiosios ginkluotės kuopų prieštankiniai būriai (kiekviename 3 skyriai, turintys po 2 „Javelin“ sistemas)¹⁵⁰. Taigi regis turimų „Javelin“ įrenginių pakanka 3 prieštankiniams būriams apginkluoti. Šios nešiojamos vidutinio nuotolio prieštankinių raketų paleidimo sistemos „Javelin“ vienas iš efektyviausių ginklų, tačiau Lietuvos kariuomenė jų daug neturi, o šūviai labai brangūs¹⁵¹. 2014 m. viešai buvo paskelbta, kad Lietuva priėmė sprendimą už beveik 20 mln. JAV dolerių įsigyti prieštankinių sistemų „Javelin“, pirmoji partija bus gauta 2015 m., o likusi iki 2017 m.¹⁵², tai kainuos beveik 54 mln. Lt.

Svarbus efektyvaus sausumos motorizuotųjų ir mechanizuotųjų dalinių veikimo karinių operacijų metu veiksnys parama artilerijos ugnimi, taip stiprinant dalinių ugnies galią ir naikinant prieš karinę techniką, ginkluotę ir gyvąją jėgą. Galimybė formuoti lauko artilerijos dalinius atsirado 2002 m. rugsėjo 25 d., kai Klaipėdą pasiekė Danijos dovana 72 haubicos M50, kurias dainai anksčiau buvo gavę iš JAV, kartu buvo perduota ir transporto priemonės, moderni taikymo įranga. Perduoto turto vertė apie 27 mln. Lt (8,5 mln. Eur). Dalis pabūklų buvo skirta apginkluoti artilerijos batalionui, dalis buvo numatyta Rytų ir Vakarų karinėms apygardoms, taigi tik 54 haubicas planuota perduoti daliniams, likusios turėjo likti rezerve arba panaudotos atsarginėms dalims. Taip buvo perduota sunkvežimių „Magirus Deutz“ ir „Unimog“ 416, visureigių „Landrover“ – 88¹⁵³. Su pabūklais iš danų buvo gautas ir nemažas kiekis

¹⁴⁸ *Rudenį Lietuvos kariuomenė jau bus ginkluota raketinėmis sistemomis „Javelin“*, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rudeni-lietuovos-kariuomene-jau-bus-ginkluota-raketinemis-sistemomis-javelin.d?id=4838163>, 02 08 2004.

¹⁴⁹ *Ten pat*; „Javelin – universalus ginklas“, *Karys*, 2003, Nr. 10, p. 23.

¹⁵⁰ „Prieštankinių raketų sistema Javelin“, *Kariūnas*, 2011, Nr. 1 (108), p. 37.

¹⁵¹ Cibulskienė, 2010, (išnaša 98) p. 10–13.

¹⁵² *Lietuva už 20 mln. dolerių papildomai perka sistemų „Javelin“*, <http://www.lrytas.lt/lietuovos-diena/aktualijos/lietuva-uz-20-mln-doleriu-papildomai-perka-sistemu-javelin.htm>, 16 10 2014.

¹⁵³ Jonušas K., „Danų haubicos – Artilerijos batalionui“, *Karys*, 2002, Nr. 10, p. 34–36.

šaudmenų haubicoms¹⁵⁴. Pabūklai seni, tačiau iš senosios haubicos likęs tik vamzdis, o visą įrangą, kuri nustato taikinį ir paleidžia sviedinį, buvo nauja. Sviediniai irgi nebuvo patys naujausi, buvo ir modernesnių. Suformavus artilerijos batalioną, jo karininkai apie savaeigės artilerijos įsigijimą svarstė, kad būtų „smagu, tačiau jos ne taip lengvai transportuojamos, kaip velkamosios <...> greitai genda, sunkios. Taigi ir vienos ir kitos turi pliusų“¹⁵⁵. 2006 m. Seimo iki 2014 m. buvo numatyta 105 mm haubicą pakeisti didesnio kalibro ir ilgesnio nuotolio artilerijos sistemomis¹⁵⁶. Tačiau 2014 m. remiantis paviešintais ateities planais, kariuomenėje vis dar tik numatoma 105 mm velkamąsias haubicą keisti savaeige 155 mm artilerija 2009 m. gen. mjr. Jonas Kronkaitis teigė, kad buvo paskubėta įsigyti išminavimo laivus ir SISU transporterius, perginkluoti karius (šaulio ginkluotės keitimas) ir įvardijo, kad „ginant mūsų valstybę, priešlėktuvinės ir prieštankinės priemonės yra prioritetas“¹⁵⁷. Nebūtinais pirkiniais buvęs kariuomenės vadas įvardijo minų paieškos laivus, SISU sunkvežimius ir G-36 automatinius šautuvus¹⁵⁸. Kariuomenės vadas gen. mjr. Arvydas Pocius pasisakė dar kritiškiau, teikdamas, kad kai kurie senesni Lietuvoje priimti sprendimai dėl įsigijimų buvo lėšų švaistymas ir neprioritetinės svarbos, kaip pavyzdį įvardijo 2009 m. apie 20 mln. Eur vertės 50 daugiafunkčių „SISU“ sunkvežimių įsigijimo projektą¹⁵⁹. Sunkmečio metu dėl lėšų stygiaus nebuvo įsigyta vidutinio ir tolimojo nuotolio prieštankinės ginkluotės, artimojo nuotolio priešlėktuvinės gynybos sistemų, kolektyvinių apsaugos nuo atominio, cheminio ir biologinio ginklo priemonių, šarvuoti transporteriai M113 nebuvo pakeisti naujais¹⁶⁰.

Be minėtos technikos ir ginkluotės 2014 m. Lietuvos kariuomenė naudoja automatinius šautuvus AK-4, M-16 ir G-36, pusiau automatinius šautuvus M-14, kulkosvaidžius FN MAG ir MG-3, sunkiuosius 12,7 mm kulkosvaidžius „Browning“ M2, pistoletus: „Colt“ M1911A1, „Browning“, „Glock“ 17, USP, pistoletus-kulkosvaidžius: MP-5 ir UZI, snajperio šautuvus: FR F-2, „Gol Sniper“, H&K MSG90A1, „Sako TRG“ 22, „Barrett“ 82 A1M, švediškus prieštankinius vienkartinius AT-4 granatsvaidžius, vokiškus automatinius 40 mm

¹⁵⁴ „Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos batalionas“, *Krašto apsauga*, 2005, Nr. 14 (83), p. 6.

¹⁵⁵ Cibulskienė L. „Artilerijos batalione šv. Barboros globotiniai“, *Karys*, 2003, Nr. 7, p. 15.

¹⁵⁶ KAS plėtros programa. Patvirtinta LR Seimo 2006 07 04 nutarimu Nr. X-743, p. 6.

¹⁵⁷ Zikaras, (išnaša 64), p. 11.

¹⁵⁸ Dim. gen. mjr. J. Kronkaitis, (išnaša 71) p. 16.

¹⁵⁹ „Įstojimo į NATO ceremonija buvo nepaprastai jaudinanti akimirka – pati svarbiausia nuo nepriklausomybės atgavimo“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 18 (193), p. 12.

¹⁶⁰ Dim. gen. mjr. J. Kronkaitis, (išnaša 71) p. 17.

granatsvaidžius H&K GMG, povamzdinius granatsvaidžius AG-36.¹⁶¹ Mokymo tikslams 2013 m. kariuomenė už 16 mln. Lt (11 mln. Lt bus skirta iš JAV paramos) įsigijo lazerinę mūšio sistemą MILES pagerinti mokymų kokybę, pajėgų suderinamumą ir integraciją operacijų metu¹⁶². 2010 m. Sausumos pajėgų vadas brg. gen. Jonas Vytautas Žukas teigė: „arsenale daug ginklų, kurie dabar kariuomenėje nebenaudojami, tačiau galėtų praversti <...>“¹⁶³. Taigi, abejonių nėra, kad Lietuva turi pakankamai ginkluotės kariniams veiksams prieš agresorių pradėti, tačiau viena pasipriešinti, o visai kas kita efektyviai kovoti sąveikaujant su NATO sąjungininkėmis ir laimėti. Pastariesiems tikslams pasiekti svarbu permanentiškai modernizuoti pajėgas, atnaujinti ginkluotės sistemas, karo techniką.

4.2. Jūroje ir ore

Susikūrus Kariniam jūrų laivynui, laivų divizioną sudarė mokomasis gelbėjimo laivas A41 „Vėtra“, 3 sargybiniai ir 4 maži uosto kateriai, visi neginkluoti. 1992 m. spalio pabaigoje buvo įsigytos dvi „Griša“ tipo, 1979 ir 1980 m. pastatytos, korvetės (įvardijamos ir kaip lengvosios fregatos) F11 „Aukštaitis“ ir F12 „Žemaitis“¹⁶⁴. Fregata F12 „Aukštaitis“ Lietuvos karo laivyne naudota 1992–2009 m., „Žemaitis“ nurašytas 2008 m., minėtos fregatos buvo pirmi rimti Lietuvos karo laivai¹⁶⁵. 1992 m. iš Lietuvos hidrometeorologijos centro buvo perduotas kateris „Vilnelė“, gavęs numerį H21, 2000 m. iš Švedijos buvo gautas uosto vilkikas „Atlas“, Lietuvos kariniame jūrų laivyne – H22, o 2005 m. perduotas trečias kateris H23. 2009 m. iš Klaipėdos valstybinio jūrų laivyno buvo perduotas paieškos ir gelbėjimo laivas „Šakiai“¹⁶⁶. 1997 m. liepos 22 d. Danijos savanorių pajėgos (*Houmgard*) SKAT padovanojo katerį, kuris gavo „Lokio“ vardą¹⁶⁷.

¹⁶¹ „Lietuvos kariuomenės ginklai“, *Karys*, 2011, Nr. 1–2, p. 25–44; „Lietuvos kariuomenės granatsvaidžiai ir prieštankiniai ginklai“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 17 (240), p. 12; „Lietuvos kariuomenės automatiniai šautuvai ir kulkosvaidžiai“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 19 (242), p. 18; „Lietuvos kariuomenės pistoletai ir pistoletai-kulkosvaidžiai“, *Krašto apsauga*, 2012, Nr. 21 (244), p. 12; „Lietuvos kariuomenės snaiperiniai šautuvai“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 1 (248), p. 16.

¹⁶² „Pristatyta kariuomenės reikmėms įsigyta lazerinė mūšio sistema MILES“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 21 (266), p. 3.

¹⁶³ Cibulskienė, 2010, (98 išnaša) p. 10–13.

¹⁶⁴ „Lietuvos karinės jūrų pajėgos“, *Karys*, 1996, Nr. 9, p. 18.

¹⁶⁵ Skujaitė I. „Aukštaičio“ saulėlydis“, *Karys*, 2009, Nr. 10 (1968), p. 12–17.

¹⁶⁶ *Pagalbinių laivų divizionas*, http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karines_juru_pajegos/padaliniai_344/karo_laivu_flotile/pagalbiniu_laivu_divizionas.html, 08 07 2013.

¹⁶⁷ Voveris V., „Danijos laivyno veteranas – Lietuvai“, *Karys*, 1997, Nr. 9, p. 3.

1995 m. iš Norvegijos buvo gautas greitaeigis patrulinis „Storm“ klasės kateris „Glimst“, kuriam buvo suteiktas P31 „Dzūko“ vardas¹⁶⁸ ir naudojamas pakrančių apsaugai. 1998 m. jam buvo perduota ir 40 mm priešlėktuvinė p-tranka. 2001 m. iš Norvegijos Lietuvos kariuomenė išsimokėtinai įsigijo dar du tos pačios „Storm“ klasės laivus¹⁶⁹ – P32 „Sėlis“ ir P33 „Skalvis“. 2007 m. P31 „Dzūkas“ buvo pripažintas nebetinkamas tarnybai ir nurašytas¹⁷⁰, o P33 „Skalvio“ denyje vėliava buvo nuleista 2011 m. vasario 19 d., laivas taip pat buvo nurašytas ir utilizuotas¹⁷¹. 2006 m. balandį Lietuva iš Norvegijos įsigijo „Vidar“ klasės priešmininį laivą, buvo apmokyta visa laivo įgula¹⁷², naudojamas kaip aprūpinimo laivas N42 „Jotvingis“¹⁷³ ir pakeitė iki tol naudotą aprūpinimo laivą A41 „Vėtrą“¹⁷⁴.

1999 m. Lietuva iš Vokietijos gavo šeštojo dešimtmečio pabaigoje pastatytą minų medžiotoją M52 „Sūduvis“¹⁷⁵. 2000 m. buvo įsigytas antras analogiškas laivas M51 „Kuršis“, o 2011 m. pervadintas tiesiog į M51¹⁷⁶, laivą po metų ar dviejų planuojama nurašyti ir perduoti Klaipėdos miestui¹⁷⁷. 2007–2010 m. buvo įgyvendintas apie 30 mln. Lt vertės projektas ir iš Danijos įsigyti 3 daugiafunkciai patruliniai „Flyvefisker“ klasės laivai, P11 „Žemaitis“ gautas 2008 m. gegužę, P12 „Dzūkas“ – 2009 m. sausį, o P14 „Aukštaitis“ – 2010 m. sausį¹⁷⁸. 2008 m. lapkričio 27 d. buvo pasirašyta sutartis dėl 2 „Hunt“ klasės išminavimo laivų Didžiojoje Britanijoje pirkimo, projekto vertė 55,363 mln. eurų. Minėta pinigų suma turėjo būti sumokėta iki 2011 m. pabaigos. Naujieji laivai turėjo pakeisti M53 „Skalvis“ ir M54 „Kuršis“. Lietuva, kaip NATO narė, specializuojasi jūros išminavimo srityje ir plėtoja pajėgumus, kurie būtų NATO išminavimo pajėgų dalis¹⁷⁹. M53 „Skalvis“ Klaipėdą pasiekė 2010 m. gruodžio

¹⁶⁸ „Norvegijos jūrininkų dovana – „Dzūkas“, *Karys*, 1995, Nr. 1, p. 3.

¹⁶⁹ Lietuvos kariuomenės vadas, (išnaša 124).

¹⁷⁰ *Patrulinių laivų divizionas*, http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karines_juru_pajegos/padaliniai_344/karo_laivu_flotile/patruliniu_laivu_divizionas.html, 08 07 2013.

¹⁷¹ Brenčius A., „Karo laivų flotilėje – laivo P33 vėliavų nuleidimo ceremonija“, *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 5 (204), p. 11.

¹⁷² Lietuvos kariuomenės vadas, (124 išnaša).

¹⁷³ „Klaipėdoje – naujo laivo vardynas“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 11 (102), p. 10.

¹⁷⁴ *Lietuvos kariuomenė. Karinis jūrų laivynas: Karo laivų flotilė* [informacinis bukletas]. Ats. red. A. Brenčius. Vilnius, p. 9.

¹⁷⁵ „Audringos „Sūduvio“ krikštynos“, *Karys*, 1999, Nr. 25 (1824), p. 15–18.

¹⁷⁶ *Priešmininių laivų divizionas*, http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karines_juru_pajegos/padaliniai_344/karo_laivu_flotile/priesmininiu_laivu_divizionas.html, 03 09 2013.

¹⁷⁷ Barauskas A., *Karo laivas „Kuršis“ liks Klaipėdoje*, <http://www.ve.lt/naujienos/klaipeda1/klaipeda/karo-laivas-kursis-lik-klaipede-1105143/>, 29 11 2013.

¹⁷⁸ Brenčius A., „Naujas patrulinis laivas“, *Karys*, 2010, nr. 1 (1971), p. 49.

¹⁷⁹ „Pasirašyta sutartis dėl dviejų priešmininių kovos laivų įsigijimo“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 22 (151), p. 2.

9 d.¹⁸⁰, o 2011 m. kovo 20 d. ir M54 „Kuršis“¹⁸¹. 2014 m. Lietuvos kariuomenės laivyną sudarė 12 laivų ir katerių, dar mažiausiai 6 turėti laivai nurašyti.

Pradėjus kurtis karo aviacijai, 1992 m. buvo perduoti pirmieji 24 lėktuvai An-2¹⁸². 1993 m. Kirgizijoje buvo įsigyti 4 reaktyviniai lengvieji atakos lėktuvai „Albatros“ L-39C. Tais pačiais 1993 m. Vokietija perdavė Lietuvai 2 čekiškus L410 UVP lėktuvus¹⁸³, o iš Rusijos buvo įsigyti 2 sraigtasparniai Mi-8T ir 1 – Mi-MTV-1¹⁸⁴. 1996 m. Lenkija padovanojo 5 sraigtasparnius Mi-2¹⁸⁵. Taigi 1996 m. karo aviacija buvo ginkluota 4 čekų gamybos lėktuvais „Albatros“ L-39C, 2 transporto lėktuvais L-410 UVP, 3 sraigtasparniais Mi-8, 5 sraigtasparnius Mi-2, Susisiekimo ministerija 1994 m. buvo perdavusi 4 transporto lėktuvus An-26 ir An-24¹⁸⁶. 1998 m. Čekijoje buvo įsigyti 2 lengvieji atakos lėktuvai „Albatros“ L-39ZA¹⁸⁷. 1998 m. 1-oji aviacijos bazė turėjo 4 mokomuosius naikintuvus „Albatros“ L-39C ir laukė naujai įsigytu L-39 ZA, joje buvo dislokuoti minėti transporto lėktuvai L-410 UVP, 1 Mi-8 MTV ir 2 Mi-8T sraigtasparniai, 10 lėktuvų An-2 iš kurių tik 1 buvo skraidantis¹⁸⁸. 1999 m. Lietuvos vyriausybė KAM perdavė 8 konfiskuotus sraigtasparnius Mi-8¹⁸⁹, nors faktiškai buvo perduoti tik 7¹⁹⁰. Nuo 2001 m. iki 2004 m. L39 buvo naudojami užtikrinant oro policijos funkciją¹⁹¹. 1992–2002 m. Lietuvos Karinės oro pajėgos naudojo 51 įvairių modelių orlaivį, tačiau 2002 m. eksploatuojami buvo tik 29 lėktuvai ir sraigtasparniai¹⁹².

Rimtesni karo aviacijos vystymo projektai įgyvendinti jau Lietuvai tapus NATO nare. Pirmiausiai, 2006 m. už 258,75 mln. Lt buvo įsigyti 3 nauji C „Spartan“ 27J transporto lėktuvai¹⁹³. Pirmais lėktuvais „Gediminas“ buvo gau-

¹⁸⁰ „Klaipėdoje prisišvartavo vienas iš Jungtinės Karalystės įsigyjamų laivų“, *Krašto apsauga*, 2010, Nr. 24 (199), p. 3.

¹⁸¹ Brencius A. Klaipėdoje prisišvartavo antrasis laivas, įsigytas iš JK. *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 7 (206), p. 21.

¹⁸² Vitkūnas M., „Iš lėto skrendame į ateitį“, *Karys*, 1998, Nr. 32, p. 12.

¹⁸³ „Paieškos ir gelbėjimo darbus vykdys suremontuotas sraigtasparnis“, *Krašto apsauga*, 2006, Nr. 13, (104). p. 6.

¹⁸⁴ Gamziukas A. *Padangės sargyboje: Lietuvos karinių oro pajėgų dešimtmečiui*. Kaunas: KAM Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba, 2003, p. 57.

¹⁸⁵ Budrys K., „Parama – sraigtasparniai“, *Karys*, 1996, Nr. 5, p. 2.

¹⁸⁶ „Karinės oro pajėgos“, *Karys*, 1996, Nr. 9, p. 15.

¹⁸⁷ Gamziukas, (185 išnaša) p. 57.

¹⁸⁸ Vitkūnas, 1998, (183 išnaša) p. 12.

¹⁸⁹ Svarbiausi metų įvykiai, (119 išnaša) p. 17.

¹⁹⁰ Gamziukas, (185 išnaša) p. 57.

¹⁹¹ Germanavičiūtė R., „Skrydis į nežinomą, arba atsisveikinimas su lėktuvais L-39“, *Karys*, 2006, Nr. 2, p. 6.

¹⁹² Visą sąrašą žr. Gamziukas, (185 išnaša) p. 56.

¹⁹³ „Brangiausias Lietuvos kariuomenės pirkinys – C-27J „Spartan“, *Karys*, 2006, rugsėjis, p. 7.

tas 2006 m. gruodį, antrasis – „Algirdas“ Lietuvą pasiekė¹⁹⁴ 2008 m. gruodžio 6 d.¹⁹⁵ Trečiasis lėktuvas Šiauliuose nusileido 2009 m. spalio 12 d.¹⁹⁶, o 2009 m. spalio 21 d. Karinių oro pajėgų Aviacijos bazėje Šiauliuose lėktuvas buvo pašventintas, suteikiant „Vytauto“ vardą¹⁹⁷. Visas minėtų transporto lėktuvų pirkimo projektas Lietuvai kainavo apie 306 mln. Lt¹⁹⁸. Tai rimtas indelis plėtojant šalies kariuomenės logistinius pajėgumus.

2011 m. rugpjūčio 30 d. Šiaulių apylinkėse pratybų metu vienas „Albatros“ L-39ZA susidūrė su Prancūzijos Karinių oro pajėgų naikintuvu „Mirage“ 2000 (pastarasis nukentėjo minimaliai) ir sudužo¹⁹⁹, o turėti 4 „Albatros“ L-39C iki 2005 m. buvo nurašyti²⁰⁰. 2006 m. kariuomenės vadas gen. mjr. V. Tutkus samprotavo, kad atsižvelgiant į aviacijai keliamus reikalavimus lengvuosius atakos lėktuvus būtina išlaikyti. Jie reikalingi lakūnams ir taktiniams oro kontrolieriams mokyti. Anot generolo, kad vietoj L-39 iš Čekijos būtų galima įsigyti modernesnių L-159, kurie turi radarą, todėl juo skrendant galima matyti kitą lėktuvą, be to, L-159 turi taikiklį ir raketą, todėl karo atveju gali numušti prieš orlaivį, taigi įvardyti kaip optimalus kainos ir kokybės variantas Lietuvos kariuomenėi²⁰¹. Nors 2014 m. neoficialiai buvo paskelbta, kad 2015–2016 m. KAM planuoja įsigyti mokymams skirtų lengvųjų atakos lėktuvų ZA L-39²⁰².

2008 m. pabaigoje buvo planuojama, kad 2009–2015 m. bus įgyvendintas 120 mln. Lt vertės projektas ir įsigyti 2 nauji tolimojo nuotolio oro stebėjimo radarai, pakeisiantys sovietinius²⁰³. Tačiau minėtas projektas, sumažinus asignavimus KAS, liko neįgyvendintas. 2014 m. buvo priimtas sprendimas įsigyti 3 tolimojo nuotolio radarus, kurie turėtų būti sumontuoti iki 2019 m. Sprendimas dėl pirmųjų dviejų radiolokacinių postų įrangos atnaujinimo buvo priimti anksčiau, viso projekto vertė apie 200 mln. Lt. Nes iki šiol naudojami Rusijoje 1971–1983 m. gaminti seni P-18 ir P-37 tolimojo nuotolio radarai ir

¹⁹⁴ „Sudaryta sutartis dėl lėktuvų „Spartan“ pogarantinio aptarnavimo“, *Krašto apsauga*, 2011, Nr. 14 (213), p. 9.

¹⁹⁵ „Lietuvoje – antrasis iš trijų įsigytų karinių lėktuvų C-27J „Spartan“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 22 (151), p. 5.

¹⁹⁶ „Kariniame aerodrome – trečias transporto lėktuvas C27J „Spartan“, *Krašto apsauga*, 2009, Nr. 20 (171), p. 6.

¹⁹⁷ „Trečiam transporto lėktuvui C-27J „Spartan“ – „Vytauto“ vardas“, *Krašto apsauga*, 2009, Nr. 21 (172), p. 11.

¹⁹⁸ Sudaryta sutartis dėl lėktuvų, (195 išnaša) p. 9.

¹⁹⁹ „Per pratybas ore susidūrė L-39ZA „Albatros“ ir „Mirage“, *Krašto apsauga*, Nr. 17 (216), p. 2.

²⁰⁰ Germanavičiūtė, (192 išnaša) p. 5.

²⁰¹ Skujaitė I., „Tas kraštas „užkabino“, arba Misijų atodangos“, *Karys*, 2006, Nr. 2, p. 7.

²⁰² *Lietuva planuoja įsigyti mokomųjų naikintuvų*, <http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/lietuva-planuoja-įsigyti-daugiau-mokomųjų-naikintuvų.htm>, 15 04 2014.

²⁰³ „Atkūrimo 90-ąsias metines kariuomenė pasitiko reformuojama“, *Krašto apsauga*, 2008, Nr. 21 (150), p. 10.

modernūs mobilūs vidutiniojo nuotolio sekimo EADS kompanijos radarai TRML3D/32²⁰⁴. 2013 m. buvo pasirašyta sutartis dėl 3 sraigtasparnių už 180 mln. Lt įsigijimo, pirmasis orlaivis Lietuvą pasieks 2015 m. rudenį²⁰⁵. Lietuva apsisprendė įsigyti „Eurocopter“ kompanijos gaminamus „Dauphin“ AS 365 sraigtasparnius, vienas iš jų perkamas iš ES lėšų²⁰⁶. Ateityje (iki 2016 m.) tikimasi atsiakyti visų Mi-8 sraigtasparnių, tačiau kovinių sraigtasparnių pajėgumų plėtoti nenumatoma (per didelė kaina)²⁰⁷. Visus minėtus turimus orlaivius sunku būtų laikyti rimta karine jėga, tačiau nuo pat Lietuvos įstojimo į NATO Baltijos šalių oro erdvę saugo NATO oro policijos misija.

Išvados

Per du dešimtmečius KAS finansavimas nebuvo prioritetinga sritis, o daugelis išpareigojimų ir susitarimų gynybai skirti 2 % BVP buvo tik deklaratyvaus pobūdžio ir likdavo neįgyvendinti. Galima įžvelgti ir vienkartinį gynybos finansavimo padidėjimą Lietuvai siekiant narystės NATO, pasiekus tikslą BVP dalis, tekusi gynybai, jau 2004 m. pradėjo mažėti ir šis procesas tęsėsi beveik 10 m. Tai neabejotinai neigiamai paveikė Lietuvos ginkluotųjų pajėgų galios stiprinimą. Pastaroji aplinkybė, žinoma, nelieka nepastebėta kitų NATO šalių ir neišvengiamai kelia abejonių dėl pačios Lietuvos valstybės pasiryžimo gintis, taigi permanentiniai ir nerealizuojami politiniai susitarimai ir išpareigojimai didinti finansavimą gynybai iki 2 % ilgalaikėje perspektyvoje laikytini rimta grėsme nacionaliniam saugumui.

2013–2014 m. įvykę negatyvūs pokyčiai KAS personalo planavimo politikoje iki 2019–2020 m., bendrai mažinant ribinius karių ir didinant vyresniųjų karininkų skaičius, tam tikrą laiką pateisinami, jeigu didžioji dalis gynybos asignavimų ateityje bus skiriami ginkluotei ir kitam kariniam turtui įsigyti, nes profesionalių karininkų parengimas trunka dešimtmečiais, naujos ginkluotės įsigijimas 2–3 m. ar net ilgiau, o jei sistema nauja, jos įdiegimas dar kurį laiką, o atsargos karius galima parengti per pusmetį ar metus, jeigu tam darbui yra parengtų puskarininkų ir kairininkų. Be to, rezervistų rengimas prasmingas

²⁰⁴ *Stiprindama oro erdvės stebėjimą ir gynybą kariuomenė* įsigis tris tolimojo siekio radarus, http://www.kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/stiprindama_oro_erdves_stebėjima_ir_gynyba_kariuomene_isigis_tris_tolimajo_siekio_radarus.html, 11 04 2014.

²⁰⁵ „Lietuvos kariuomenė pasirašė sutartį dėl trijų sraigtasparnių įsigijimo“, *Krašto apsauga*, 2013, Nr. 18 (263), p. 9.

²⁰⁶ „Vienas iš KAM perkamų sraigtasparnių jau pagamintas, jis Lietuvą pasieks kitąmet“, *Krašto apsauga*, 2014, Nr. 12 (279), p. 6.

²⁰⁷ Jonušas, 2014, (132 išnaša) p. 24.

tuo atveju, kai KAS, mobilizacijos ir karo atveju, turės juos kuo apginkluoti, bus sukauptos amunicijos, ekipuotės ir kito karinio turto atsargos.

Lietuvos kariuomenė prieš įstodama į NATO iš įvairių šalių gavo nemažą materialinę paramą karinės technikos ir įvairios ginkluotės. Tik dažnai tekdavo rūpintis parsigabenimu ir remontu. Visa turima lauko artilerija, dalis prieštankinės ir priešlėktuvinės ginkluotės sistemų, automatinių šautuvų ir kulkosvaidžių, transporto priemonių buvo gauta, taigi Lietuvos kariuomenės pajėgumai iš dalies yra suformuoti ne šalies investicijų, o sąjungininkių geranoriškumo dėka. Didžiausias šuolis aprūpinimo ginkluote Lietuvos kariuomenėje buvo 1998–2004 m., kai buvo reformuojama kariuomenė, plėtojant teritorinės gynybos pajėgumus ir ruošiantis narystei NATO. Minėtu laikotarpiu buvo gauta arba įsigyta didžioji dalis naudojamos ginkluotės: haubicos M-50, visos artimojo nuotolio priešlėktuvinės gynybos sistemos, prieštankiniai „Javelin“ ir PV1110 pabūklai, tūkstančiai vakarietišku, NATO standartus atitinkančių automatinių šautuvų ir kulkosvaidžių, šarvuoti transporteriai, lengvieji atakos lėktuvai, dalis sraigtasparnių, 6 laivai. Be to, akivaizdu, kad didžiausias dėmesys buvo skiriamas Sausumos pajėgoms, priešlėktuvinei ir prieštankinei gynybai, o aviacijos ir laivyno koviniai pajėgumai ir ugnies galia plėtojami labai minimaliai. Laivyne akcentuojant išminavimo specializaciją NATO pajėgų kontekste, o aviacijos srityje susitelkiant į logistiką ir infrastruktūrą, o kovinius pajėgumus teikia NATO partneriai, vykdydami oro policijos misiją.

Lietuvos kariuomenė yra aprūpinta artilerija, prieštankinės ir artimojo nuotolio priešlėktuvinės gynybos sistemomis, tačiau jų skaičius kai kuriais atvejais nėra itin didelis. Turimų artimojo nuotolio priešlėktuvinės gynybos sistemų (21 RBS70 ir 8 „Stinger“ raketų paleidimo įrenginių ir 18 40 mm L-70 pabūklų) vienetų nėra daug ir tai negarantuotų patikimos priešlėktuvinės gynybos, nors varžytų prieš karinius aviacijos veiksmus. Pagrindiniais prieštankiniais ginklais, dėl jų skaičiaus, išlieką granatsvaidžiai ir PV1110 pabūklai, nes turimo 18 „Javelin“ paleidimo įrenginių kiekio nepakaktų jais aprūpinti visų Sausumos pajėgų dalinių. Prireikus teoriškai būtų galima apginkluoti 9–12 lauko artilerijos baterijų turimomis 105 mm haubicomis, tačiau sunkiosios artilerijos (NATO šalyse plačiai naudojama 155 mm) sistemų kariuomenės ginkluotėje nėra, nors ją planuojama įsigyti. Gana neblogai pajėgos aprūpintos sunkiaisiais minosvaidžiais, turi lengvųjų minosvaidžių, turimas gausus ir didelis pėstininkų lengvųjų ginklų arsenalas.